

Södertörns högskola | Institutionen för livsvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp | Turismvetenskap | Vårterminen 2009

Att berätta historia

-En studie av museers verksamhet

Av: Ulrika Borgström och Louise Svalqvist
Handledare: Gustaf Onn

Abstract

The purpose of this essay is to look at how museums design their activities as tourist destinations through the dissemination of history. In order to research this problem we have posed the following questions: How do museums act in order to animate and interpret history? What does the future hold for the museums? In order to find the answers to these questions we have made a deep-going analysis of the activities of four museums, Nordiska Museet, Etnografiska Museet, Historiska Museet and Naturhistoriska Museet. These museums have been analyzed by means of interviews, observations and the study of documents. Our theoretical perspective is informed by a hermeneutic perspective as well as Foucault's definition of museums as institutions, and the concept of storytelling. Our conclusions are as follows: Museums have progressed from an Enlightenment ideal to a more post-modern approach, which means that they want to activate the visitors and make them reflect and form their own opinion by presenting different versions of the past that will stimulate imagination. Our belief is that this trend will continue and the museums will become even more oriented towards creative tourism at the same time as they will protect their position as vehicles and creators of knowledge and guardians of the Swedish cultural heritage. Unfortunately a growing centralization of the field is working in the direction of limiting the range of offers and restricting the museums' potential to offer different versions of the past.

Keywords: museums, visitor attractions, Foucault, hermeneutics, storytelling, intermediary, exhibition.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur museer genom förmedlandet av historia formar sin verksamhet som besöksmål. För att få svar på detta har vi ställt oss följande frågor: Hur verkar museerna för att levandegöra och tolka historia? Vad har museerna för framtid? För vår undersökning har vi genomfört en djupgående analys av fyra museers verksamhet, Nordiska museet, Etnografiska museet, Historiska museet samt Naturhistoriska Riksmuseet. Dessa har analyserats genom intervjuer, observationer samt dokumentstudier. De teoretiska utgångspunkter vi använt oss av är hermeneutik, Foucaults definition av museer som institution samt storytelling. De slutsatser vi kommit fram till är följande: Museerna har utvecklats ifrån ett upplysningsideal till en mer postmodernistisk inriktning där de vill aktivera besökarna till att tänka själva. Museerna arbetar aktivt för att visa fler perspektiv i historieredovisningen och försöker på olika sätt finna nya sätt att aktivera besökarna för att ge en levande bild av det förflutna. I framtiden tror vi att museerna kommer att fortsätta denna utveckling mot att bli mer upplevelseorienterade samtidigt som de värnar om sin unicitet som kunskapsförmedlare och bevarare av vårt gemensamma svenska kulturarv. Tyvärr går utvecklingen mot en ökad centralisering vilket minskar mångfalden av museer samt ger färre möjligheter till fler tolkningar av historien.

Nyckelord: museer, besöksmål, Foucault, hermeneutik, storytelling, förmedlande, upplevelse.

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemdiskussion och problemformulering.....	2
1.3 Syfte.....	2
1.4 Frågeställningar	3
2. Forskningsläge.....	4
2.1 Avgränsning.....	6
3. Museer deras berättelser och upplevelser.....	7
3.1 Museer	7
3.2 Storytelling	8
3.3 Upplevelser.....	8
4. Teori.....	10
4.1 Foucault	10
4.2 Hermeneutik	11
4.3 Storytelling	12
5. Metod.....	13
5.1 Observation.....	14
5.2 Intervjuer	15
6. Empiri	17
6.1 Presentation av museerna	17
6.1.1 Etnografiska museet	17
6.1.2 Historiska museet	17
6.1.3 Naturhistoriska Riksmuseet.....	18
6.1.4 Nordiska museet	18
6.1.5 Det fysiska läget	19
6.2 Tillgängligheten.....	19
6.2.1 Språklig tillgänglighet	20
6.2.2 I cyberspace	21
6.2.3 En chans till dialog	21
6.3 Något för alla.....	22
6.4 Utställningar	23
6.4.1 Vems historia.....	23
6.5 Äganderätten till föremålen	26
6.6 Tolkningsföreträde.....	26
6.6.1 Att lyssna till andra.....	27
6.7 Programverksamhet.....	27
6.7.1 Nya sätt, gammal historia	28
6.7.2 En resa tillbaka i tiden	29
6.8 I spåkulan – framtidens museer	30
6.8.1 Museet som arena	31
6.8.2 Besökarnas historier	31
6.8.3 Centralisering.....	32
6.8.4 Mot en ökad digitalisering.....	32
6.8.5 Individuella upplevelser	33
6.8.6 Ramfaciliteter	33
7. Analys.....	34
7.1 Inledning.....	34
7.2 Demokratisering	34
7.2.1 Tolkningsföreträde.....	36

7.2.2 Kategorisering	36
7.3 Besöksmål idag - framtid.....	37
7.3.1 En ökad upplevelse	38
7.3.2 Inspiration utifrån	39
7.3.3 Berättelser	39
8. Slutsatser.....	42
Referenser	43

1. Inledning

Historiska museets överintendent Lars Amréus beskriver i sin berättelse i museets årsredovisning 2008, museets verksamhet på ett sätt som ramar in museer som besöksmål:

De flesta förknippar säkert museiverksamhet i första hand med besök i utställningarna. Det är inte fel. Besöket på museet är centralt, och kommer så att vara även i fortsättningen. Men samtidigt handlar museiverksamhet om mycket mer, utöver det som möter besökaren i utställningarna. I det publika arbetet har Statens historiska museer antagit utmaningen att erbjuda museibesök som är både *meningsfulla* på så sätt att de kan ge den enskilde besökaren nya kunskaper, insikter och förståelse, men som också är *lustfyllda* genom att museerna uppfattas som spännande och attraktiva platser att besöka.¹

Innan charterturismen banade väg för massturismen och gjorde det möjligt för medelklassen att resa fungerade museer som ett substitut för resandet. Människor fick en möjlighet att se unika föremål och ta del av främmande kulturer.² Museer gestaltar således både det förflutna och det annorlunda. De tar oss till platser vilka vi enbart kan föreställa oss men aldrig riktigt kan nå. För förmedlandet av det förflutna krävs det verktyg och museer använder sig av sådana bland annat genom historier och berättelser, vilka i alla tider har påverkat människor och fungerat som en samlande kraft. Historier innehar förmågan att roa, stimulera vår fantasi, involvera oss känslomässigt samt skapa samhörighet. Det är ett unikt men också ett kraftfullt redskap i mänskliga relationer.³ Människor tar sin tillflykt till berättelser både när de vill kommunicera men också då de reflekterar över sin bakgrund och sin historia.⁴

1.1 Bakgrund

Museer kan jämföras med kartor. De innehar båda auktoriteten av att visa det äkta, men varken museer eller kartor är felfria. De skapar båda relationer, framställer hierarkier, definierar territorier och presenterar en syn genom att synliggöra vissa aspekter varvid andra inte läggs fram.⁵ Samtidigt har museer en viktig roll i vårt samhälle då de verkar för bevarandet av kulturarv för framtida generationer. Enligt Riksantikvarieämbetet bör kulturarvet förmedlas på så sätt att det är aktuellt, tillgängligt och meningsfullt för alla. Det ska ges möjlighet till en variation av berättelser samt spegla dagens befolkning. Arbetet ska både dra fördel av men även lämna utrymme för människors initiativ att använda sig av kulturarv och historiska miljöer på ett mångsidigt sätt där människan är i fokus.⁶ Museer konkurrerar idag med mängder av attraktioner om besökarnas tid och intresse samtidigt som besökarna ställer allt högre krav på upplevelser. Detta medför att museer får det allt svårare att stå sig i konkurrensen med andra upplevelserum.⁷ Det är dock tydligt att människor har ett intresse av att besöka dem. Detta visade sig då det år 2006 infördes gratis entré till samtliga statliga museer i Sverige vilket medförde att antalet museibesökare ökade. En tidigare ovan grupp museibesökare bestående av unga och personer med lägre utbildning besökte museet.⁸ Då avgiften återinfördes året därpå minskade besökarantalet och besöksiffran sjönk för att

¹ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 4

² Kirschenblatt-Gimblett, B, *Destination Culture: Tourism, Museums and Heritage* s. 131

³ Mossberg, L, Nissen Johansen, E, *Storytelling: Marknadsföring i upplevelseindustrin*, 2006, s. 7

⁴ Sinclair, J, *The impact of stories*, 2005, s. 59f

⁵ Hooper-Greenhill, E, *Museums and the interpretation of visual culture*, 2000, s. 18

⁶ Risantikvarieämbetet, *Towards future heritage management*, 2006, s. 12

⁷ Med begreppet upplevelserum menas den fysiska miljö som tjänsten produceras inom, L, Mossberg *Att skapa upplevelser - från OK till WOW*, s. 15

⁸ <http://www.nordiskamuseet.se/upload/documents/334.pdf> - 090206 Christina Mattssons berättelse

återigen hamna på samma nivå som innan avgiftsreformen infördes. För exempelvis Nordiska museet har detta på två år inneburit en minskning med 38% jämfört med 2006, då besökssiffran var 322 901 personer.⁹ Marknadsundersökningar visar att det återigen är en äldre musealt intresserad publik som är den stora besöksgruppen. Som ett led i denna förändring av museernas situation har deras roll i samhället allt mer problematiserats, vilket lett till en förändring i deras verksamhet där utställningarna gått från att ha varit en ensidig monolog till en aktiv dialog mellan utställningen och besökarna. Museipersonalen ställs idag inför svåra frågor som hur de ska lyckas tilltala olika åldersgrupper och hur de ska lyckas nå människor med olika utbildningsgrader samt etniska och kulturella bakgrunder.¹⁰ Ett sätt att förnya museerna har varit att få besökarna att ifrågasätta och diskutera.¹¹ Museernas verksamhet har i och med detta förändrats, från att samla och visa föremål till utformandet av moderna kommunikationsstrategier och storytelling, då de utställda föremålen knyts till en historisk berättelse och sätts in i ett bredare sammanhang. Att på detta sätt placera ett löst föremål i en bredare historisk kontext har problematiserats av flera forskare¹² eftersom sammanhanget ofta blir godtyckligt beroende på utställarens syn på historien.

1.2 Problemdiskussion och problemformulering

Genom att se till den procentuella minskningen av besökare efter återinförandet av entréavgiften kan slutsatsen dras att det finns ett intresse av museers verksamhet. Detta intresse finner dock en begränsning i värdet av upplevelsen relativt priset som måste betalas. Det leder också till en fråga om vilken roll museer fortsättningsvis bör ha och vidare till hur de kan beakta de olika intressen och uppgifter som finns. Museernas verksamhet begränsas för närvarande av de uppdrag de har, och i förhållande till konkurrerande verksamheter är dessa ramar av striktare karaktär. Samtidigt som de ska förmedla en upplevelse är de även förpliktigade att förmedla kunskap och bevara samlingarna, vilket skapar begränsningar i möjligheten till användning av föremålen.

Museer anses ha ett högt sanningsvärde och människor tenderar ibland att se informationen som fakta snarare än tolkningar.¹³ Det är med bakgrund av detta intressant att undersöka hur museer utformar berättelser för att förmedla kunskap och information till besökarna, samtidigt som de vill locka med en upplevelse där historia och kunskap blir till något roligt och spännande.

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att se hur museer genom förmedlandet av historia formar sin verksamhet som besöksmål.

⁹ Nordiska museets Årsredovisning, 2008, s. 29

¹⁰ http://alumni.media.mit.edu/~flavia/Papers/ichim_2004_Sparacino.pdf - 090402

¹¹ Hansen, K, *Nordisk museologi*, 2005, s. 62

¹² Se Ehn, B, *Museendet* 1986, Hansen *Nordisk museologi* 2005

¹³ Kelly, L, *Museums as sources of information and learning: The decision making process*, 2006

1.4 Frågeställningar

Berättelser om det förflutna har alltid ett syfte, vilket gör det intressant att se hur museer framställer sina tolkningar av historien. Således fungerar dessa frågeställningar som en vägledning för att besvara vårt syfte.

- Hur verkar museerna för att levandegöra och tolka historia?
- Vad har museerna för framtid?

2. Forskningsläge

Under 1900-talets senare del har museer och problematiken kring dem blivit allt mer uppmärksammade då många forskare har intresserat sig för ämnet och på olika sätt problematiserat deras verksamhet. En av dem är etnologen Billy Ehn som i sin bok *Museendet* undersöker hur ett tjugotal museer i Sverige presenterar sina utställningar. I boken undersöks vad det är för seende museerna vill att besökarna ska anta. Hur ser de själva på historien? Ett genomgående tema i boken är något som Ehn kallar för den museala dubbelexponeringen: man förväntas både se det utställda tinget som representation för något annat och bortse från det konstiga i att skilja det från sitt tidigare sammanhang. Han tar även upp museernas bildningsroll som förmedlare av kunskap.¹⁴

En annan forskare som ägnar sig åt museers verksamhet som kunskapsförmedlare är Kjell Hansen. I artikeln *Kulturarvspolitik och museiutställningar* problematiserar han museernas roll som kunskapsförmedlare i en (sen)modern värld och diskuterar hur de arbetar med att presentera och producera kulturarv.¹⁵ Hansen menar att museer, med det institutionaliserande tolkningsföreträde de har, skapar kulturarv genom att visa föremål och placera dem i olika sammanhang. Att på detta sätt skapa en bestämd bild av det förgångna gör museerna till en politisk institution. Detta har dock av museimän problematiserats genom att museer visar flera olika kulturarv såsom minoriteters, det egna landets och uppmärksammande av kvinnor.¹⁶ Vad som ingår i ett kulturarv varierar beroende av vem som ställer ut och vad som förmedlas och berättas. Detta innebär att kulturarvet är i ständig förändring. På grund av detta anser Hansen att det inte räcker för ett museum att bevara och visa kulturarvet som en oföränderlig materia.¹⁷

De flesta museianställda anser att museer har en kunskapsförmedlande roll, och allt fler börjar även anse att det behövs öppna redovisningar och förklaringar kring vilka perspektiv och teorier som använts samt vilka alternativa tolkningar som kan tänkas i utställningar. Detta för att få den enskilde besökaren uppmärksam på att historia skiftar beroende av vem som berättar den. Problemet med detta är, enligt Hansen, att denna nya syn inte vuxit fram hos besökarna ännu och därför inte är något de förväntar sig då de besöker en utställning. Detta leder till problem i mötet mellan besökare och utställningar då människor lärt sig att förvänta sig att museer visar hur verkligheten förändrats över tid, inte ett ifrågasättande av verklighetens realistiska karaktär.¹⁸ Museer är dock inte någon bra plats för lärande eftersom ”normalt stannar en besökare inte längre än 20-40 sekunder på samma ställe, han eller hon undviker att läsa texter och intresset avtar ju närmare utgången man kommer”.¹⁹ Med tanke på detta kan man ifrågasätta hur mycket en utställning påverkar. Det är även svårt att veta hur aktivt besökarna reflekterar över det som ställs ut. Trots detta har utställningarna, enligt författaren, en betydelse: de hjälper till att forma bilden av vår historia och kultur, vilket han menar är museers samhällsroll.²⁰

¹⁴ Ehn, B, *Museendet*, 1986, s. 10

¹⁵ Hansen, K, *Nordisk museologi*, 2005, s. 61

¹⁶ Hansen, K, *Nordisk museologi*, 2005, s. 62

¹⁷ Hansen, K, *Nordisk museologi*, 2005, s. 64

¹⁸ Hansen, K, *Nordisk museologi*, 2005, s. 64

¹⁹ Hansen, K, *Nordisk museologi*, 2005, s. 68

²⁰ Hansen, K, *Nordisk museologi*, 2005, s. 68

I ett kapitel i sin bok, *Destination Culture: Tourism, Museum and Heritage* diskuterar Barbara Kirschenblatt Gimblett museers verksamhet och den förändring de står inför. Kirschenblatt-Gimblett menar att museer idag är beroende av turismindustrin men får det allt svårare att konkurrera med andra turistattraktioner då dagens besökare, som nämnts, söker upplevelser. Förr definierades museer genom sina föremål, idag definieras de genom sitt förhållande till besökarna vilket visar på en skiftning inom turismindustrin där service blivit viktigare än själva produkten. Fokus på besökarna har lett till att aktiviteter blivit det främsta sättet att producera och leverera en produkt. Vidare menar författaren att museer står inför en identitetskris: de har haft en lång tradition av förmedlande, men idag finns det förväntningar på dem ifrån olika håll vilket leder till att de tvingas hitta nya sätt för att nå ut till publiken.²¹

Michael M Ames framför i sin bok, *Cannibal Tourism and Glass Boxes*, att de flesta museer undviker kontroversiella ämnen i sina utställningar. En av orsakerna tycks vara att de inte är tillräckligt förberedda på att ta ställning. Museipersonalens arbete baseras på en modell grundad i tidsmässigt lång forskning och fokuserar på objekt snarare än ämnen och på politisk neutralitet.²² Detta styrks i en artikel skriven av Fiona Cameron som behandlar hur museer utvecklar utställningar kring omdebatterade ämnen. Artikeln tar upp olika utställningar som behandlat kontroversiella ämnen men genom sitt sätt att framställa eller dölja aspekter lyckats skapa en miljö som är icke-konfrontativ och politiskt neutral. En av utställningarna som tas upp är ”The treasures of Palestine” som hölls på The Power House Museum i Sydney. I denna utställning utelämnades kontroversiella fotografier och dokument för att göra utställningen till en säker zon för delar av det judiska samhället.²³ Det finns ytterligare orsaker till ett avståndstagande från omstridda ämnen. Ett av dessa har sin grund i museers roll som konservatorer av historia, vilket enligt Ames leder till konservatism. Den andra har sin grund i en allmän uppfattning av museer som upplyftande och att de bör skildra den positiva sidan av historien. Den tredje orsaken är beroende av den alltmer politiserade finansiering från regering och privat sektor som tillsammans med det ökade beroendet av besökaravgifter och övriga inkomstkällor får som konsekvens att de museer som håller en icke-kontroversiell profil gynnas finansiellt.²⁴

Ytterligare en författare som bedrivit mycket forskning inom museiväsendet är Eileen Hooper-Greenhill. I sina studier av museer har hon identifierat en övergång inom museivärlden från senast det modernistiska museet till det postmodernistiska museet.²⁵ Studien inkluderar ett flertal utställningar där signifikanta skillnader i utställningsteknik i jämförelse med förr blir till karaktäristika för det postmodernistiska museet. Många röster från flertalet källor kommer till tals inom postmodernistiska museet. Tidigare historia som inte visats upp läggs nu fram i ljuset och utmanar på detta sätt det modernistiska museets tidigare härskande berättelser. Omorganiseringen av museikulturen är baserad på ett nytt mer dynamiskt förhållande mellan museer och dess besökare. Ögat var tidigare det sinne som museerna var organiserade för att använda. Idag har de omorganiserats för användning av fler sinnen genom färg och ljud. De har även blivit mer fysiskt komplexa. Internet används i allt större utsträckning inom det postmodernistiska museet för att sammanlänka kulturer,

²¹ Kirschenblatt-Gimblett *Destination Culture: Tourism, Museums and Heritage*, 1998 s. 131-139

²² Ames, M, *Cannibal tours and glass boxes*, 1992, s. 7

²³ Cameron, F, *Beyond surface representation: Museums, “edgy” topics, civic responsibilities and modes of engagement, kap surface or deep- how do museums represent contentious topics*, 2006, s. 2-7

²⁴ Ames, M, *Cannibal tours and glass boxes*, 1992, s. 7

²⁵ se även hennes bok: *Museums and the shaping of knowledge*, 1992, där hon tar upp museer utifrån tre modeller, bland annat det modernistiska museet.

samhällen och samlingar över hela världen och besökares åsikter tas i beaktande vid utställningars innehåll.²⁶

Den allra senaste forskningen kring museer och deras förmedlande roll behandlar i allt större utsträckning användningen av interaktiva media och hur ny teknik kan öka besökarnas upplevelser och engagemang. I ett flertal artiklar finns utförliga beskrivningar av hur utställningsrummen med hjälp av ny teknik kan skapa upplevelser.²⁷ Museer kan dra nytta av den nya tekniken för att skapa en förundran hos besökarna som inte bara kommer sig av de utställda föremålen utan också av de hjälpverktyg som använts för att visa upp dem.²⁸

Mycket av den senaste forskningen är kopplad till storytelling inom organisationer då det blivit allt mer aktuellt de senaste åren.²⁹ Mossberg och Johansen behandlar storytelling som koncept inom permanenta upplevelserum, såsom hotell, restauranger samt inom destinationsutveckling. En liten del av boken behandlar storytelling inom museiverksamhet i samband med destinationsutveckling, men då uteslutande för olika former av friluftsmuseer.³⁰

Den mesta forskningen kring museer kommer från Australien, USA och Kanada och har behandlat museers roll och den förvandling de genomgått under de senaste tjugo åren. Vidare har forskningen tagit upp olika aspekter på den roll museer bör ha i samhället och deras uppgift som förmedlare av kunskap. Fokus har även lagts på de olika sätt och de tekniker de använder för förmedlandet av historia. Flera forskare har problematiserat museers tradition av att knyta berättelser till föremålen.

Vi vill med vår uppsats bidra till forskningen genom att undersöka och problematisera fyra museers verksamhet, Naturhistoriska riksmuseet, Historiska museet, Nordiska museet samt Etnografiska museet och se hur de kommunicerar med sina besökare utan att hamna i konflikt med det uppdrag de tilldelats.

2.1 Avgränsning

Då vi analyserar de tre valda museerna avgränsar vi oss från övriga museer som ägs eller samarbetar med dem, så som exempelvis Kungliga Myntkabinettet och Julita Gård. Trots betydelsen av att känna sina besökare för att kunna skapa en upplevelse, avgränsar vi oss från att i denna studie se på museer ur besökarnas perspektiv.

²⁶ Hooper-Greenhill, E, *Museums and the interpretation of visual culture*, 2000, s. 142-150

²⁷ Se bland annat artiklar av Sparacino, F varav en beskriver användningen av interaktiva tekniker för kommunikation i utställningen "Puccini Set Designer": "*Museum Intelligence: Using interactive technologies for effective communication and storytelling in the "Puccini Set Designer" exhibit*", 2004. Se även Sparacinos företag "Sensing Places" som erbjuder tekniska möjligheter för bland annat museum. Wallace, M, *Changing media, changing messages*, 2002 och Fahy, A, *New technologies for museum communication*, 2002

²⁸ Sparacino, F, "*Museum Intelligence: Using interactive technologies for effective communication and storytelling in the "Puccini Set Designer" exhibit*", 2004, s. 5

²⁹ Se bland annat Sinclair, J *The impact of stories*, 2005

³⁰ Mossberg, L, Nissen Johansen, E, *Storytelling: Marknadsföring i upplevelseindustrin*, 2006, s. 139ff

3. Museer deras berättelser och upplevelser

Här definieras och redogörs för centrala delar för förståelsen av uppsatsen.

3.1 Museer

Museer är ett samlingsord för institutioner med differentierat innehåll. Därför definierar vi här den betydelse som vanligtvis ges till "museum". Denna definition kommer från International Council of Museums och är enligt Hadwig Kräutler den mest accepterade definitionen såväl som den internationellt mest använda. Den täcker också ett flertal skilda institutioner så som botaniska och zoologiska trädgårdar, monument, forskningscenter, konstgallerier etc.³¹ "Ett museum är en icke-vinstdrivande, permanent institution som verkar för samhället och dess utveckling, öppen för allmänheten och förvärvar, konserverar, forskar, kommunicerar samt ställer ut materiellt samt immateriellt kulturarv från mänskligheten och dess omgivning med syftet att utbilda, studera samt glädja".³²

Museer är institutioner vilka baseras på objekt och genom detta särskiljer de sig från andra sociala samt kulturella institutioner.³³ Ett objekt kan ses som ett materiellt ting som man kan ta på³⁴ men det kan vidare ses som en symbol och museum som mediet genom vilket denna symbol kommuniceras. Ett objekt bär inom sig egna symboliska och semantiska värden. Vid en förflyttning till en ny kontext blir det den nya omgivningen som avgör om objektet kan uttrycka dessa värden eller om de endast kommer finnas inuti objektets struktur, för att framträda för dem som har förmågan att förstå dem.³⁵

En utställning kan beskrivas som en uppsättning museiobjekt. Utställningar är grundade i forskning och framtagna för att framföra idéer.³⁶ En utställning kan dock inte bara ses som summan av de objekt som visas, eftersom en utställning kan utökas eller minskas. Ivo Maroević uttrycker detta genom att beskriva en utställning som "en levande organism".³⁷ En utställning kan också ses som ett objekt om den till exempel har ett precist och definierat tema. Genom dess samlande funktion innehar en utställning förmågan att öka värdet av de individuella objekten. De fungerar också som en specifik kommunikationskanal³⁸ som är till för att utbilda och stimulera sinnen.³⁹

³¹ Kräutler, H, *Observations on semiotic aspects in the museum work of Otto Neurath: reflections on the "Bildpädagogische Schriften" (writings on visual education)*, 2002, s. 68 i fotnot 2

³² <http://icom.museum/definition.html> - 090422 (vår översättning)

³³ Hooper-Greenhill, *Museum, media, message*, 2002, s. 10

³⁴ Hooper-Greenhill, E, *Museums and the interpretation of visual culture*, 2000, s. 108

³⁵ Maroević, *The museum message: between the document and information*, 2002, s. 24f

³⁶ E. S Kaplan, F, *Exhibitions as communicative media*, 2002, s. 37

³⁷ Maroević, *The museum message: between the document and information*, 2002, s. 26

³⁸ Maroević, *The museum message: between the document and information*, 2002, s. 26, 35

³⁹ E. S Kaplan, F, *Exhibitions as communicative media*, 2002, s. 41

3.2 Storytelling

Begreppet storytelling översatt till svenska får betydelsen *att berätta* eller *berättande*.⁴⁰ Det kan vidare ses som ett medium för kommunikation. För användaren blir storytelling till ett unikt sätt att uttrycka sig.⁴¹ Lena Mossberg och Erik Nissen Johansen menar att begreppet storytelling ofta förväxlas med begreppet tema. En berättelse utesluter enligt dem inte ett tema men däremot är ett tema inte alltid uppbyggt kring en berättelse.⁴²

Historier har en bestämd kronologi som börjar med en inledning, vilken följs av en upptrappning samt en berättelse av händelserna och till sist en slutsekvens, vilken kan innehålla sensmoralen eller tanken med historien. Orden historia, storytelling och narrativ⁴³ får dock olika innehåll beroende av vilket område inom forskning som läsaren tillhör.⁴⁴ Joanna Sinclair beskriver i sin artikel den definition hon använder sig av. I denna får berättelsen en bred innebörd och beskrivs som: ”a verbal or written description of true or fictional events, structured by a plot”.⁴⁵ Fortsättningsvis kommer vi att använda oss av Sinclairs definition vid tal om storytelling eller historier. I vissa fall sker även en distinktion mellan en verbal och en skriven berättelse och då detta sker kommer det framgå vilken vi i det fallet syftar på.

3.3 Upplevelser

En upplevelse karaktäriseras av att den har en början och ett slut samt att den innebär en investering i tid. Den kan förklaras som ett individuellt tillstånd där det som uppfattas positivt för en person inte behöver uppfattas på samma sätt av en annan. Vid en upplevelse betalar kunden för att spendera sin tid och ta del av det företaget erbjuder.

Inom upplevelseindustrin vill företaget ge kunden mervärden. Detta kan göras genom att öka aktiviteterna i upplevelserummet, det sker då en interaktion mellan besökaren och exempelvis museiutställningen. Besökaren engageras och deltar på olika sätt och är därmed medskapare till upplevelsen. Att öka tillgängligheten via internet för information om företaget och upplevelsen är ett annat sätt att skapa mervärde för kunden. Den plats i vilken upplevelsen produceras och konsumeras kallas av Lena Mossberg för upplevelserummet. Upplevelserummet består av sådant som påverkar besökarens tillfredsställelse, såsom lokalens utformning, design, utrustning, i vårt fall exempelvis audioguider och skyltar, samt personalen och övriga besökare.⁴⁶

Trots att denna studie inte valt att se till museiupplevelsen utifrån besökarnas perspektiv, krävs en förståelse för människors intresse av att besöka museer, då detta är en grundförutsättning för att förstå museer som besöksmål. Enligt Gaynor Kavanagh intresserar sig människor för museer på flera olika nivåer och varje person innehar en uppsättning

⁴⁰ Mossberg, L, Nissen Johansen, E, *Storytelling: Marknadsföring i upplevelseindustrin*, 2006, s. 7

⁴¹ Sinclair, J, *The impact of stories*, 2005, s. 54

⁴² Mossberg, L, Nissen Johansen, E, *Storytelling: Marknadsföring i upplevelseindustrin*, 2006, s. 10f

⁴³ berättande, framför allt om texter som framställer händelserna i ett verkligt eller påhittat förlopp i tidsordning
<http://www.ne.se.till.biblextern.sh.se/lang/narrativ> - 090512

⁴⁴ Sinclair, J, *The impact of stories*, 2005, s. 54

⁴⁵ Sinclair, J, *The impact of stories*, 2005, s. 54

⁴⁶ L, Mossberg, *Att skapa upplevelser- från OK till WOW!*, 2003, s. 23 f, 40, 110

individuella prioriteringar, vilka kan möjliggöras eller begränsas beroende av vad museet har att erbjuda samt vilka behov besökaren vill uppfylla. Om besöket sker tillsammans med familj till skillnad från att besöka museet ensam kommer upplevelsen att bli annorlunda. Upplevelsen är även starkt beroende av besökarens motiv till besöket och motiven behöver inte alltid återfinnas på en medveten nivå. Här följer ett fåtal av de motiv till besök som Kavanagh identifierar: att delta och ha roligt i en gemensam aktivitet, för kunskapsinhämtning, för att se och lyssna, fly och tänka eller att inte tänka, utforska känslor och tankar, framkalla diskussion eller för att stärka banden till familj och vänner.⁴⁷

⁴⁷ Kavanagh, G, *Museum in partnership*, 2002, s. 126

4. Teori

Då teorin ligger till grund för valet av metod presenteras i detta avsnitt de teoretiska utgångspunkter som vår analytiska diskussion baseras på.

4.1 Foucault

Teorin syftar till att på ett begreppsligt plan förstå vad ett museum är, och med utgångspunkt i detta se hur utställarna men även besökarna förhåller sig till det som visas där. Utgångspunkten är en foucaultiansk analys av museet som fenomen. Foucaults verk har enligt Beth Lord främst använts för att beskriva museer som institutioner baserade på upplysningstidens värderingar och således uttrycka statlig makt och en idé om en fullkomlig historia. I Lords artikel som ligger till grund för vår teori har hon tagit en annan ingång till Foucault. Hennes tolkning gör det möjligt att se de maktrelationer som är baserade på upplysningstidens ideal men också att se utöver dem och därmed använda Foucault på ett positivt sätt.⁴⁸ Med bakgrund av detta anser vi att en foucaultiansk analys utifrån Lords tolkning i hög grad är tillämpbar på vår studie.

För att definiera vad ett museum är använder sig Michel Foucault av en rumslig aspekt samt en tidsaspekt. Museet förenar föremål från olika tider på en avgränsad plats med syftet att ge en helhetsbild av den historien. Resultatet blir en samtidighet då åskådaren tar del av alla dessa föremål från olika tider och platser som presenteras på ett tidlöst, synkront, sätt på en enda plats.⁴⁹ Denna anhopning av heterogena föremål från olika epoker gör att kategoriseringen av föremålen blir av avgörande betydelse för förståelsen av det utställda. Foucault menar också att museer främst kan ses som en plats för kategorisering av föremål. De är en plats för system av kategoriseringar, främst på grund av att deras roll är att utveckla olika teorier för att förstå och tolka föremålen. Då man i postmodern anda börjat tvivla på museers tidigare system för kategoriserandet av objekt och framställandet av en auktoriserad version av historien, uppmanas besökarna nu att själva försöka att tolka och finna en mening i det de tar del av, då det inte längre antas finnas en given sanning eller en korrekt syn.⁵⁰ Denna dragning åt det postmoderna ger en något paradoxal plats åt det upplysningsideal som ligger till grund för museitänkandet från 1700-talet och framåt. Museerna växer fram ur detta ideal, men kritiserar ständigt antagandena att det är möjligt att uppnå en bestämd sanning och en obruten tillväxt av kunskap, eftersom de hela tiden reviderar och ändrar sina sanningar och sin historiesyn. Ändå måste de samtidigt ha dessa ideal i bakgrunden som verktyg för kritiken, men också som grund för sin egen existens. Utan en vilja att visa en sorts sanning om det förflutna skulle de inte existera.⁵¹

Museer som existerande fenomen är sålunda sammansatta och motsägelsefulla på ett teoretiskt och begreppsligt plan. Samtidigt tillkommer andra aspekter av mer påtaglig natur. Våra undersökta museer begränsas således av lagar, regler, politiska beslut samt av samhällssyner och mode. Museerna kan idag inte fritt visa vad de vill utan måste hålla sig inom dessa synliga och osynliga regler. De måste hålla sig inom ramarna för vad de får göra och vad som anses vara moraliskt korrekt. Allt detta gör att museer och de utställningar som realiserar där är föremål för ständiga revideringar och omtolkningar, både inifrån museerna

⁴⁸ Lord, B, *Foucault's museum: difference, representation and genealogy*, 2006, s. 1

⁴⁹ Lord, B, *Foucault's museum: difference, representation and genealogy*, 2006, s. 3

⁵⁰ Lord, B, *Foucault's museum: difference, representation and genealogy*, 2006, s. 7

⁵¹ Lord, B, *Foucault's museum: difference, representation and genealogy*, 2006, s. 3

själva och från krafter och auditorier utanför dem. Följden blir att en förståelse av museer också måste bygga på tolkningar, det vill säga ett hermeneutiskt förhållningssätt.

4.2 Hermeneutik

Ordet hermeneutik kommer från grekiskan och betyder utläggningskonst eller förklaringskonst. Den moderna hermeneutiken består av två delar: dels att skapa en metodlära för att kunna tolka meningsfulla fenomen och dels att skapa villkor som hjälper till att förstå den inneboende meningen. Den är användbar inom samhällsvetenskapen där det finns mycket som ska tolkas, såsom beteendemönster, normer och värderingar.⁵² Inom hermeneutiken är en grundtanke att människor, då de förstår saker, har en bakgrund av vissa förutsättningar. Då vi inte förstår något är det mot den bakgrund vi tagit med oss i själva förståelseprocessen. Därför är det viktigt med förförståelse så att vi har en tanke om vad det är vi ska söka efter. Meningsfulla fenomen eller handlingar är enbart möjliga att förstå inom de kontexter eller sammanhang de förekommer. Det är genom att placera dem i ett sammanhang som forskare kan förstå och tolka dem.⁵³

Ett av hermeneutikens viktigaste begrepp är den hermeneutiska cirkeln eller även kallad den hermeneutiska spiralen som visar på sambandet mellan det vi ska tolka, förförståelsen och sammanhanget. All forskning handlar om sambandet mellan helhet och del. Hur helheten tolkas är beroende av hur delen tolkas och tvärtom. På samma sätt är fenomenet beroende av hur kontexten tolkas och vice versa. Huvudpoängen med den hermeneutiska cirkeln är att om en forskare ska motivera sina tolkningar av delar av ett verk måste han se till hela verket och vice versa.⁵⁴ Hans-Georg Gadamer förklarar detta som: "we must understand the whole in terms of the detail and the detail in terms of the whole".⁵⁵ En liknande förklaring ges av Wilhelm Dilthey som formulerar sig på följande sätt: "the whole of a work must be understood from the individual words and their combinations, and yet the full comprehension of the detail presupposes the understanding of the whole".⁵⁶ Denna process av meningsskapande, när blicken dras från helheten till bitarna och tillbaka igen, går även mellan nutid och det förgångna och det sker en kontinuerlig utvärdering av idéer.⁵⁷ Ett problem inom hermeneutiken är hur vi ska veta hur vi bäst kan förstå eller tolka ett fenomen. Författarna till boken *Samhällsvetenskapliga metoder* ger oss två exempel vilka inte utesluter varandra. Det första är det holistiska kriteriet av Gadamer som menar att för att förstå en text måste vi förstå sambandet mellan textens delar och dess helhet. Problemen med detta synsätt är dels att en text kan tolkas på flera olika sätt där detaljerna inte passar in i helheten, dels att detta synsätt kräver att texten är sammanhängande och har en helhet. Det andra exemplet är idéhistorikern Skinners sätt och kallas i boken aktörskriteriet på korrekt förståelse. Skinner menar att vi förstått en text om vårt resultat överensstämmer med författarens avsikt med texten, eller aktörens avsikt med handlingen. En kritik mot detta är att författaren eller aktören får en väldigt stor betydelse. Vi kan aldrig se förbi författaren eller aktören då vi ska tolka en text eller händelse. Detta medför problem då aktörens avsikter oftast enbart kan tolkas genom handlingen som enligt detta synsätt inte kan tolkas utan avsikten. För att komma runt detta

⁵² Gilje, N, Grimen, H, *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, 2006, s. 176 ff

⁵³ Gilje, N, Grimen, H, *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, 2006, s. 183, 188f

⁵⁴ Gilje, N, Grimen, H, *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, 2006, s. 190f, 193

⁵⁵ Gadamer, H-G, *Critical Sociology*, 1976, s. 117

⁵⁶ Dilthey, W, *Critical Sociology*, 1976, s. 115

⁵⁷ Gadamer, H-G, *Critical Sociology*, 1976

problem måste oberoende källor användas. Enligt författarna till boken är det bästa sättet för att få ett bra resultat att använda sig av båda ovan angivna tolkningssätt.⁵⁸

4.3 Storytelling

Vi använder storytelling som hjälp för att forma en förståelse för hur museerna förmedlar historia till sina besökare. Dock har vi ej fördjupat oss i denna teori då den främst syftar till fungera som ett verktyg från museernas sida men inte som en huvudsaklig metod för dem.

Enligt Joanna Sinclair förmedlas budskap effektivt genom att presenteras i form av en historia. Vidare menar hon att historier har en betydande funktion för att skapa närhet till de fenomen eller personer som historierna handlar om.⁵⁹ Då storytelling har förmågan att tillfredställa flera behov, inte är hierarkisk samt har flera kommunikationsfördelar blir det till ett effektivt verktyg för kunskapsförmedling. Kommunikation underlättas och effektiviseras genom den förankring i objekt, symboler eller personer som storytelling medför. En förankring i en berättelse innebär vidare att en högre trovärdighet för det förmedlade budskapet kan uppnås. En historia lagras i människors minne på tre sätt: faktabaserat, visuellt och emotionellt, vilket positivt påverkar människors förmåga att bevara historien i medvetandet. Genom användandet av metaforer kan storytelling fungera värdeskapande och vidare förmå människor att nå kunskap om fenomen de tidigare sett som svåra eller hotfulla. Metaforen gör det möjligt att på ett tryggt sätt konfronteras med det man tidigare undviktit. Historier har funktionen av att skapa en bild av helheten och kan ständigt förnyas och förändras och är på så sätt obundna.⁶⁰

Storytelling genom muntligt berättande ses av Sinclair som ett bättre medel för kommunikation än storytelling genom text, särskilt då det handlar om mer komplexa fenomen. Historier som förmedlas genom skriven text erbjuder ingen direkt möjlighet för mottagaren att ge feedback på det kommunicerade. Däremot tillåter verbalt förmedlade historier en direkt respons från åhörarna. Storytelling som sker inom mer formella sammanhang, exempelvis en presentation eller, antar vi, en guidad visning på museum, minskar chansen för direkt respons men den direkta responsen förblir ändå en möjlighet. Vidare ger det verbala berättandet fler möjligheter till kommunikation genom icke-verbala medel så som röstläge och kroppsspråk, vilket kan fungera stärkande för förmedlandet av budskapet. Människor tolkar dock alltid de budskap de mottar, därför är förståelse av människors individuella tolkningar också av betydelse för förståelsen av storytelling.⁶¹

⁵⁸ Gilje, N, Grimen, H *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, 2006, s. 196 ffff

⁵⁹ Sinclair, J, *The impact of stories*, 2005, s. 59f

⁶⁰ Mossberg, L, Nissen Johansen, E, *Storytelling: Marknadsföring i upplevelseindustrin*, 2006, s. 7, 24, 26

⁶¹ Sinclair, J, *The impact of stories*, 2005, s. 59f

5. Metod

I detta avsnitt kommer en presentation av uppsatsens val av metod och vetenskapliga perspektiv. Vi kommer att redogöra för insamlingen av det empiriska materialet samt föra en diskussion kring genomförda observationer, intervjuer och metod.

I denna studie analyseras fyra av Stockholms museer. Valet är grundat på museernas verksamhet, där de valda museerna har aktiviteter, som traditionellt sett inte förknippas med museiverksamhet, såsom Tedans på Nordiska museet, Cosmonova på Naturhistoriska Riksmuseet, Brödfestivalen på Historiska museet samt Etnografiska museets japanska tehus. Vidare har en strävan efter bredd gällande historisk inriktning vägts in. Alla fyra museerna är stora sett till områdena forskning, kunskapsförmedlande samt innehar stora samlingar föremål.⁶² I vår studie tas dels hänsyn till komplexiteten som följer av olika intressen inom den museala verksamheten och dels av relationen mellan det sociala samt de förutsättningar under vilka museerna är verksamma. Utgångspunkten i de valda museernas verksamhet ger en grundval och en fingervisning av var restriktioner finns och vad som är möjligt att genomföra inom gränserna för dem som institution och tillämpningen av resultatet begränsas därmed inte till de fyra valda museerna.

Materialet för undersökningen består av kringlitteratur såsom böcker, broschyrer och informationsblad från de aktuella museerna. Tre intervjuer är gjorda med personal vilka alla innehar varierande centrala poster på tre av de studerade museerna. Tyvärr har inte Historiska museet på grund av arbetsbelastning haft möjlighet att bidra som informant. För att fördjupa vår förståelse för hur verksamheterna fungerar har observationer på samtliga museer genomförts innan intervjuerna. Dokumentstudier har genomförts på de fyra museernas årsredovisningar i syfte att komplettera intervjuer och observationer och ge en djupare inblick i verksamheterna.

Då vi använder oss av hermeneutisk teori faller metodvalet naturligt och är grundat i möjligheten att få fram det material som behövs för att kunna tolka och analysera det samma ur ett hermeneutiskt perspektiv.

Enligt Christina Goulding görs tolkningen av en museiutställning på tre nivåer: dels av personalen som gör utställningen och bestämmer vad museet ska anta för förhållningssätt till det utställda, dels av besökarna som alla tar med sig sina egna erfarenheter och gör egna tolkningar av det de upplever, och dels av oss som undersöker och försöker att tolka utställningarna och hur museerna genom dem förmedlar information till besökarna. Det finns forskning som tar upp och behandlar riskerna för museipersonal att övertolka det som ställs ut, utan att lämna något åt besökarnas egen fantasi eller deras sätt att se på det.⁶³ För varje nivå i tolkningsprocessen tas därmed ett steg längre bort från det ursprungliga, vilket är något vi har hållit i tanken under tolkningsprocessen.

⁶² Se Årsredovisning 2008 för respektive museum

⁶³Goulding, C, *Presentation and interpretation*, 1999, s. 65

5.1 Observation

En definition av vad en observation är kan vara uppmärksamt iakttagande. Observationer är mest lämpade vid studier som undersöker strukturer eller processer som människor tar för givna och inte kan kläs i ord.⁶⁴ Under en observation läggs oftast fokus på vad det är folk gör, men platsens atmosfär bör också inkluderas. Det finns fyra olika idealtyper av observationer: ”den fullständiga deltagaren” som är inbegripen i samspelet men utan de övriga deltagarnas vetenskap, ”deltagaren som observatör” som arbetar öppet och söker kontakt med de studerade, ”observatören som deltagare” som arbetar öppet men kontakten med de studerade är av mer ytligt slag och slutligen ”den fullständiga observatören” som genomför observationen utan de studerades vetenskap.⁶⁵ Forskaren måste innan observationen genomförs besluta om vilken roll som passar observationens syfte. Då en forskare observerar något är det också viktigt att innan observationen påbörjas bestämma vad det är man vill undersöka för att få en så effektiv studie som möjligt.⁶⁶ Det är även viktigt under själva genomförandet att reflektera kring det faktum att vårt agerande och våra egna erfarenheter kan påverka resultaten av vad vi ser och hur vi upplever dem.

Observationer har genomförts på samtliga museer. Den observationsform som använts är rollen som fullständig deltagare, vilket innebär att vi aktivt deltagit som besökare på museerna. Anledningen till detta är för att vi, genom att själva delta i de olika utställningarna och aktiviteterna, får en bild av att hur det är att vara besökare. Detta bygger en grund för hur en besökare kan erfara museiverksamheten och de upplevelser som erbjuds. Syftet med observationerna har för vår del varit att se hur historien framställts i utställningarna.

Vid hermeneutisk tolkning är det centralt att intervjuaren har en omfattande kunskap om de teman intervjun kommer att behandla. Detta för att ha möjlighet att uppfatta nyanser i meningar som uttrycks och de sammanhang i vilka de kan förekomma. Observationerna har för oss fungerat som en del i denna kunskapsbyggnad. Två ytterligare anledningar finns till varför de genomfördes före intervjuerna: dels gav det oss en förståelse som inte är färgad av museipersonalens egna tolkningar av sin värld, dels hjälpte observationerna oss att formulera våra tankar och idéer om forskningsproblemet och därigenom smalna av våra forskningsfrågor. Observationerna varade i cirka två timmar per tillfälle. Observationen på Historiska museet genomfördes en torsdag, den eftermiddag i veckan då museet har gratis inträde. Resterande observationer är genomförda då entréavgift betalades. Då observationerna inte syftade till att studera besökarnas uppträdande på museet och ingen uppenbar skillnad i besöksantal var märkbar har detta således inte fått någon betydelse för vårt resultat.

För att systematisera våra observationer har vi följt en observationsmall⁶⁷ (se bilaga 1) som tar upp frågor som hur utställningarna ser ut, vad de tar upp och hur personalen valt att visa det etc. Fokus har även varit på vilka språk skyltar och utställningstexter är skrivna eftersom museer också har internationella besökare. Vi har vidare reflekterat kring tillgängligheten på museerna, om det är lätt att hitta och om det finns bra information om var de olika utställningarna återfinns. Observationsresultatet speglar våra egna reflektioner kring utställningarna. Direkt efteråt har vi, enligt Franséns råd, renskrivit våra anteckningar så att stödord och minnen inte glömts bort samt fört en gemensam diskussion.⁶⁸

⁶⁴ Esaiasson m.fl. *Metodpraktikan*, 2007, s. 344

⁶⁵ Fransén, A. *På fältet: att få tillträde och bli accepterad*, 2005, s. 60ff

⁶⁶ Esaiasson m.fl. *Metodpraktikan* 2007, s. 351

⁶⁷ Esaiasson m.fl. *Metodpraktikan*, 2007, s. 351fff

⁶⁸ Fransén A. *På fältet: att få tillträde och bli accepterad*, 2005, s. 65

5.2 Intervjuer

Målet med intervjuerna har varit att lyfta fram museiarbetet och personalens tankar kring verksamheten och levandegörandet av historia. Genom intervjuerna ges en bild av hur förmedlandet av historia ser ut idag.

Den ostrukturerade respektive den strukturerade intervjun kan ses som två motpoler. I en ostrukturerad intervju har forskaren inga förberedda frågor utan frågar det som känns intressant allt eftersom. Forskaren har dock en tanke om vilket ämne och vilka frågor som är av intresse, men strävar efter en konversation utan given struktur. I denna intervjuform har ofta forskare och den intervjuade en pågående relation. Dess motpol är den strukturerade intervjun där de frågor som ställs är förberedda på förhand. Denna form används ofta då det är en engångsintervju utan fortsatt samarbete. Den är användbar då syftet är att sammanställa statistik. Den semistrukturerade intervjun kan sägas ligga mellan dessa två poler. I denna form har forskaren ofta förberett sig, antingen genom en intervjumall eller genom att ha ett antal frågor eller ämnen i åtanke. I motsats till den strukturerade intervjun har forskaren under intervjuens gång möjlighet att stryka frågor, lägga till frågor eller be den intervjuade att berätta mer och vidareutveckla det som är av intresse.⁶⁹ Intervjun hålls öppen för nya fenomen och riktningar och nyanseringar i intervjupersonens berättande. Den kvalitativa intervjun ger möjlighet att inte enbart uppfatta det som sägs utan även det som kommer fram mellan raderna.⁷⁰

Då vi utgår från en hermeneutisk metod har vi för våra intervjuer valt att använda oss av en semistrukturerad intervjuform. Beslutet att välja denna form framför en ostrukturerad intervju grundade sig i museiforskningens bredd och i och med det risken att hamna på ett sidospår som inte motsvarar studiens syfte. Den semistrukturerade intervjuformen låter oss undersöka detaljerna i intervjupersonens utläggning men hjälper oss genom våra förbestämda teman att fortfarande se helheten. Vi kan därmed friare röra oss mellan samtalets olika delar utan att fokus bryts.

De frågor vi har ställt till intervjupersonerna har skilt sig något från varandra då de utformats med hänsyn till de olika museernas individuella verksamhet. Intervjun med Naturhistoriska Riksmuseet varade i 55 minuter och de resterande två var 80 minuter långa vardera. Vid alla intervjuer har den person, som enligt de tillfrågade museerna haft störst sakkunskap inom ämnet för vår studie, intervjuats. För intervjuerna har vi använt oss av en intervjuguide inspirerad av Esaiasson m.fl (se bilaga 2-4) där uppsatsens problematik omformulerats till konkreta frågor.⁷¹ Intervjuguiden utgår från tre huvudteman representativa för vår studies teori och syfte: storytelling, hermeneutik och besöksmål. I guiden använde vi oss av den så kallade ”områdesprincipen” som innebär att vi först ställde breda frågor för att få den intervjuade att slappna av och vänja sig vid situationen för att sedan komma till mer specifika frågor om det aktuella museet och dess verksamhet. Mot slutet av intervjun ställdes återigen mer breda och allmänna frågor.⁷²

Vid analys av museer och deras verksamhet, är det enligt Ames lätt att ge en skarp kritik. För att museet ska kunna utvecklas gäller det dock att det dels görs en skillnad mellan museet som social institution med tillhörande karaktäristika såsom exempelvis dess beroende av en given

⁶⁹ Davis, C A, *Reflexive ethnography: a guide to researching selves and others*, 1999, s. 94f

⁷⁰ Kvale, S, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 1997, s. 32-37

⁷¹ Esaiasson m.fl *Metodpraktikan*, 2007, s. 298f

⁷² Dalen, M, *Intervju som metod*, 2008, s. 31

struktur, byråkratiska uppbyggnad, ekonomiska begränsningar och dess ansvar gentemot allmänheten, och dels att skilja ut individerna inom den museala verksamheten. Dessa individer kan ha egna ambitioner som inte nödvändigtvis stämmer överens med vad arbetsplatsen ska förmedla.⁷³ Intervjuerna analyseras mot bakgrund av Ames resonemang utifrån den bild museipersonalen ger av sin verklighet och med hänsyn till de aspekter som inverkar på deras arbete, såsom hänsynstagande till museernas uppdrag som kunskapsförmedlare, museipersonalens roll som förmedlare av historia samt det pedagogiska ansvar museerna är tilldelade.

⁷³ Ames, M, *Cannibal tours and glass boxes*, 1992, s. 4

6. Empiri

Nedanstående avsnitt skildrar det insamlade empiriska materialet. I den första delen sker en presentation och redovisning av museerna samt dess verksamhet som besöksmål. Detta följs av en redogörelse av museernas historietolkning samt en inblick i en förutspådd framtid.

6.1 Presentation av museerna

6.1.1 Etnografiska museet

Museet är beläget i museiparken på Gärdet i Stockholm och är omgiven av en vacker natur, dock en bit från city vilket tyvärr fungerar hindrande för spontana besök.⁷⁴ Museet är ett av fyra museer med specifik inriktning som styrs av Myndigheten för Statens Museer för Världskultur (SMVK), som har sitt säte i Göteborg. SMVK är ansvarigt för den utomsvenska kulturhistorien, och fokuserar på att ge människor perspektiv som kan fördjupa såväl som förnya deras världsbilder.⁷⁵ Etnografiska museet är en del i detta arbete och Håkan Wahlquist, intendent för Asienavdelningen på Etnografiska museet, anser att ett steg mot att bli ett attraktivare besöksmål är att värna om museets speciella nisch.⁷⁶

Under 2008 hade Etnografiska museet 127 000 besökare⁷⁷, vilket motsvarar en minskning med 8% från året innan.⁷⁸ I årsredovisningen spekuleras i orsaken till minskningen och den tros bero på en kombination av avsaknad av en attraktiv, tillfällig utställning under senvåren och sommaren samt att museet befinner sig under ombyggnation. Anledningen till att ingen publikdragande utställning hölls, beror enligt årsredovisningen på det ekonomiska läget museet befunnit sig i under 2006 och 2007. Museet kommer dock under 2009 att arbeta med sin profil för att öka besökssiffrorna.⁷⁹ I dagsläget är alla museets öppettid dagar belagda med entréavgift, men de erbjuder ett årskort till frekventa besökare.⁸⁰

En populär och välbesökt restaurang finns i anslutning till museet. Dessutom finns en museibutik, där föremål från alla världens hörn finns till försäljning,⁸¹ samt konferenslokaler.⁸²

6.1.2 Historiska museet

Historiska museet är beläget i en vacker byggnad på Östermalm. Byggnaden är formad som en cirkel med en innergård i mitten. I museibyggnaden har de besöksfaciliteter som en museibutik och en restaurang.⁸³ Statens Historiska Museer (SHMM) har det övergripande ansvaret för Historiska museets verksamhet. Myndighetens uppgift består i ”att bevara och förmedla kulturarv samt ge perspektiv på samhällsutvecklingen och samtiden. SHMM ska

⁷⁴ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

⁷⁵ <http://www.smvk.se/smvk/jsp/polopoly.jsp?d=148&a=116> -090513

⁷⁶ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

⁷⁷ År 2006, året med fri entré var denna siffra 220 200.

⁷⁸ Etnografiska museets Årsredovisning 2008, s. 22

⁷⁹ Etnografiska museets Årsredovisning 2008, s. 13

⁸⁰ <http://www.etnografiska.se/smvk/jsp/polopoly.jsp?d=1659> -090513

⁸¹ Observation Etnografiska museet, 090504

⁸² <http://www.etnografiska.se/smvk/jsp/polopoly.jsp?d=1801> -090513

⁸³ Observation Historiska museet, 090402

vidare verka för ett ökat intresse för och en ökad kunskap om äldre tiders historia och kultur i Sverige.”⁸⁴

Historiska museet upplevde under förra året en stor uppgång i besöksantal, en ökning med 22 % från 2007 års siffra på 106 229 besökare. Detta är dock inte i närheten av antal besökare under året med fri entré.⁸⁵ 2008 års ökning antas vara en konsekvens av kombinationen av utställningar och programverksamhet såväl som projektet *Jakten på den försvunna staden*⁸⁶ (6.7.1). Museet har mellan den första oktober och sista april gratis inträde för alla besökare under torsdagseftermiddagarna.⁸⁷

6.1.3 Naturhistoriska Riksmuseet

Då vi vid vårt besök går in genom portarna till den slottsliknande byggnaden möts vi av ett sorl av röster, ett flertal skolklasser står i foajén i väntan på att få börja sin rundvandring. Naturhistoriska Riksmuseet har ett varierat publikutbud och enligt årsredovisningen strävar museet efter att stimulera nyfikenhet och människors vilja att lära mer utifrån sina egna intressen och utgångspunkter. Museets grund vilar på en ökad förståelse för naturen och dess betydelse för oss människor.⁸⁸

Jan Olov Westerberg, överintendent på Naturhistoriska Riksmuseet skriver i sin berättelse i årsredovisningen att den nyrestaurerade restaurangen har förstärkt museets status som besöksmål. Museet har vidare gjort investeringar i Cosmonova som en del i ett arbete för att behålla de höga besöksiffrorna.⁸⁹ Siffrorna för 2008 motsvarar en ökning med 2 % från 2007 till 566 492 besökare. Under året med fri entré var besökstillströmningen 35 % högre än 2008.⁹⁰ Förutom restaurangen och Cosmonova har museet tillgång till bra hörsalar för konferenser⁹¹ och en museibutik på entréplanet.⁹²

6.1.4 Nordiska museet

Vid Djurgårdsbron tronar Nordiska museets byggnad. Museet är Sveriges största kulturhistoriska museum⁹³ och drivs som en stiftelse ägd av svenska folket.⁹⁴ Stiftelsen har som mål att ”bevara vårt kulturarv, utveckla och förmedla kunskap om och upplevelser av kulturarvet och härigenom ge perspektiv på samhällsutvecklingen”.⁹⁵ Innanför portarna till museibygnaden döljer sig precis som hos övriga museer en restaurang och en museibutik⁹⁶ och besökarna har gratis inträde på onsdagseftermiddagarna.⁹⁷

⁸⁴ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 7

⁸⁵ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 18. Historiska museet hade 189 795 besökare år 2006.

⁸⁶ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 15

⁸⁷ <http://www.historiska.se/besokmuseet/entreavgifter/> - 090513

⁸⁸ Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 17

⁸⁹ Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 5

⁹⁰ Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 22

⁹¹ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

⁹² Observation Naturhistoriska Riksmuseet, 090401

⁹³ Nordiska museets Årsredovisning 2008, Christina Mattssons berättelse

⁹⁴ <http://www.nordiskamuseet.se/Publication.asp?publicationid=709&cat=143&catName=ommuseet&topmenu=143> - 090518

⁹⁵ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 1

⁹⁶ Observation Nordiska museet, 090311

⁹⁷ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 33

Nordiska museet hade under förra året 199 182 besökare vilket för dem har inneburit en minskning med 38 % jämfört med 2006, men en ökning med 3 % sett till 2007 års besöksstatistik.⁹⁸ Grunden för siffrorna antas ligga i utställningarna som hållits under 2008 i kombination med museets varierade programverksamhet.⁹⁹

6.1.5 Det fysiska läget

Museerna i vår undersökning är alla belägna i, eller relativt nära, Stockholms innerstad. Det ger dem ett stort upptagningsområde. Dock är de inte tillgängliga på samma sätt för besökare från andra delar av Sverige. Naturhistoriska Riksmuseet har således flest besökare från området kring Stockholm, vilket är ett problem enligt Rebecca Fredriksson, kommunikationschef samt tillfällig chef för den publika avdelningen på Naturhistoriska Riksmuseet. Trots att de har många skolklasser på besök vill de öka besökande skolklasser från andra orter. Ett steg mot att locka fler människor är, enligt Fredriksson, att bli bättre på att ta med museets kompetens ut i landet och delta i exempelvis tillfälliga utställningar och debatter för att sprida kunskap.¹⁰⁰ Historiska museet för ett liknande resonemang och har planer på att genomföra en vandringsutställning på temat vikingar. I detta syfte har ett samarbete inletts med en internationell aktör för att se vilka möjligheter en sådan turné har.¹⁰¹ Historiska museet har vidare insett värdet i att synas på platser utanför den egna museibygnaden och har under 2008 inletts ett samarbete med Luftfartsverket och byggt en mindre utställning i deras besökscenter på Arlanda.¹⁰²

Klas Rabe, chef för avdelningen Utställningar och förmedling vid Nordiska museet, bedömer precis som Fredriksson, att läget är betydelsefullt och att museet har ett bra läge, men att den pampiga byggnaden med den stora porten tyvärr verkar avskräckande. Det går förbi väldigt många potentiella besökare, som tyvärr inte vågar sig in, eller så vet de helt enkelt inte vad som finns där inne. En lösning på detta, tror han, skulle kunna vara att ha en liten utställning utanför museet för att locka in människor eller göra som många städer utomlands och lysa upp huset, vilket han benämner ”illuminated building”.¹⁰³

6.2 Tillgängligheten

Alla fyra museerna arbetar aktivt för att öka tillgängligheten för besökare med funktionshinder. För Naturhistoriska Riksmuseet samt Nordiska museet kan det ibland vara svårt att anpassa byggnaderna för rörelsehindrade, då husen är gamla och omfattas av byggnadsrestriktioner. För att underlätta för besökare med funktionsnedsättningar har samtliga museer största delen av sina montrar placerade i en sådan höjd att även rullstolsburna samt barn kan se dem.¹⁰⁴ Som ytterligare anpassningar kan nämnas att Naturhistoriska Riksmuseet i utställningen *Den mänskliga resan* har information skriven med punktskrift samt föremål som besökaren får känna på.¹⁰⁵

⁹⁸ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 33

⁹⁹ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 2

¹⁰⁰ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹⁰¹ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 19

¹⁰² Historiska museets Årsredovisning 2008 s. 18f

¹⁰³ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁰⁴ Se respektive museums årsredovisning 2008 och Observationer

¹⁰⁵ Observation Naturhistoriska riksmuseet 090401

6.2.1 Språklig tillgänglighet

Alla de undersökta museerna har som mål att öka sin tillgänglighet för att så många som möjligt ska kunna ta del av deras samlingar.¹⁰⁶ Alla undersökta museer utom Etnografiska museet har audioguider¹⁰⁷ vilka får lånas gratis i receptionen.¹⁰⁸ På Nordiska museet finns de tillgängliga på svenska, lätt svenska, engelska, tyska, spanska, ryska och franska.¹⁰⁹ Rabe berättar att dessa i första hand utvecklades som en resurs för synskadade men att efterfrågan ökade.¹¹⁰ SMVK håller idag på att pröva ut Daisyguider.¹¹¹ Wahlquist, tror dock att SMVK kommer att besluta sig för att använda ett system där besökarna får använda sin egen mobiltelefon och genom den ladda hem information om utställningarna.¹¹² Den största fördelen med detta är att informationen kan finnas på flera språk samt att den får vara lång. Dock uttrycker han en oro för den äldre publiken som inte alltid kan använda den nya tekniken.¹¹³ På Historiska museet finns idag alla de svenska audioguiderna utlagda på nätet som mp3-filer.¹¹⁴ För utställningen *Den mänskliga resan* har Naturhistoriska museet använt sig av samma princip.¹¹⁵

6.2.1.1 Det skrivna ordet

Alla museer, förutom Etnografiska museet, har den mesta informationen skriven på svenska och engelska.¹¹⁶ Wahlquist påpekar att detta är ett stort problem för dem, då utställningar är textkrävande för att besökarna ska förstå dem, och han är medveten om att museet brister gällande språktillgängligheten. Han förklarar att de arbetar mot att allt ska finnas på både svenska och engelska. Wahlquist fortsätter sedan att förklara vad han ser som ett problem vid utställningsproduktion. Vid en utställnings början skriver museiintendenten en bred text som sedan komprimeras. Därefter förkortas den ytterligare av utställningsdesignerna som anser att text förstör det visuella uttrycket. Utställningen blir då visuellt tilltalande men ej kunskapsuppbyggande. Museets ledning, SMVK, vill även de ha så lite text som möjligt och den text som finns ska skrivas på enkel svenska för att passa alla.¹¹⁷ Problemet som uppstår då är att utställningarna inte kommer att tilltala ämneskunniga eller personer med högre utbildning. Om texterna av dessa målgrupper upplevs som för enkla utan kunskapsfördjupning riskerar museerna att dessa målgrupper mister förtroendet för dem.¹¹⁸ Även Rabe tar upp denna problematik och menar att människor har olika sätt att ta till sig information. Exempelvis är forskare och akademiker vana att ta till sig långa texter och de förväntar sig även sådana. Andra besökare har dock lättare att följa förlopp och ta till sig information verbalt genom användning av audioguider.¹¹⁹ På Naturhistoriska Riksmuseet har man, enligt Fredriksson, löst en del av detta problem genom att i utställningen *Den mänskliga resan*, som visar människans utveckling, parallellt med däggjurens utveckling under 65

¹⁰⁶ Se Årsredovisning 2008 för respektive museum

¹⁰⁷ Audiguider är ljudinspelningar kopplade till hörlurar, <http://www.historiska.se/besokmuseet/Audioguider/-090518>

¹⁰⁸ Observation på respektive museum

¹⁰⁹ Observation Nordiska museet 090311

¹¹⁰ Intervju med Klas Rabe 090505

¹¹¹ Alla talböcker görs idag i Daisy-format, för datorer eller en Daisyspelare i vilken man kan navigera och förflytta sig mellan kapitel. Nordiska museet Årsredovisning 2008 s. 26

¹¹² Intervju med Håkan Wahlquist 090506

¹¹³ Intervju med Håkan Wahlquist 090506

¹¹⁴ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 19

¹¹⁵ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹¹⁶ Observation på respektive museum

¹¹⁷ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹¹⁸ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹¹⁹ Intervju med Klas Rabe, 090505

miljoner år sedan dinosaurierna dött ut, arbeta mer digitalt. Genom uppsatta digitala skärmar kan besökarna få tillgång till information motsvarande sin kunskapsnivå och sitt intresse.¹²⁰

6.2.2 I cyberspace

Etnografiska museet har en databas där de aktivt arbetar med att tillgängliggöra museets föremål, men den är enbart på svenska, vilket är en nackdel ur ett internationellt perspektiv. Databasen anses av honom även vara komplicerad och otillgänglig. Etnografiska museet, liksom de övriga museerna, visar också speciella föremål i internationella databaser för att synas och locka besökare.¹²¹ Även Naturhistoriska Riksmuseet använder webben som ett redskap i samma syfte, då opinionsundersökningar visat att allt fler besökare går in på museets hemsida innan de gör ett besök. Detta för att kontrollera öppettider och priser, men även för att informera sig om utställningar och föreställningar på Cosmonova.¹²² Historiska museet har ytterligare ökat sin digitala kontakt med webbsidans brukare genom upprättandet av en blogg på Facebook.¹²³

Alla de undersökta museerna arbetar aktivt med att tillgängliggöra samlingarna på Internet. Fredriksson, Wahlquist och Rabe menar alla att det lockar folk att besöka dem.¹²⁴ Rabe menar även att de för Nordiska museets del redan ser en ökning av besökare efter en ökad tillgänglighet på Internet.¹²⁵ Fredriksson påpekar att man inte ska vara rädd för att utveckla den webbaserade tillgängligheten till samlingarna. Hon tror inte att besöksantalet ska minska på grund av en ökad tillgänglighet då det personliga mötet, trots all ny teknik, är viktigast.¹²⁶

6.2.3 En chans till dialog

I en ny utställning, *Nordamerikas Indianer*, använder Etnografiska museet sig av en slinga som är 20-22 minuter lång och på bildskärm visar indianernas öde. Problemet med denna, menar Wahlquist, är att det blir en ensidig monolog. Det går inte att gå tillbaka om besökaren exempelvis missat något, vilket kan göras med en audioguide. Inte heller kan besökaren ställa frågor. Mot bakgrund av detta är det absolut bästa sättet att förmedla en utställning, enligt honom, att använda sig av guide visningar eftersom det då skapas interaktion. När han själv ger guide visningar försöker han engagera besökarna genom att uppmuntra dem till att ställa frågor och på så sätt starta en dialog.¹²⁷ Att personliga möten är det bästa anser även Rebecca Fredriksson. Vidare menar hon att guide visningar ger en djupare kunskap. Tyvärr är det dyrt, vilket skapar en begränsning i det antal visningar som kan arrangeras. Hon skulle önska ett större samarbete med museets forskare för guide turer så att besökarna kan få ta del av museets kunskap. Idag hålls det på Naturhistoriska Riksmuseet en del visningar bakom kulisserna, vilka har varit uppskattade. Det vore önskvärt att ha fler, men det är svårt på grund av de ömtåliga föremålen som då bland annat riskerar att angripas av skadedjur och skadas av koldioxid.¹²⁸

¹²⁰ Intervju med Rebecca Fredriksson 090428 samt Observation Naturhistoriska Riksmuseet, 20090401

¹²¹ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506 se även Årsredovisning 2008 för respektive museum

¹²² Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹²³ Historiska museet Årsredovisning 2008, s. 14

¹²⁴ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428, Håkan Wahlquist, 090506 och Klas Rabe, 090505

¹²⁵ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹²⁶ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹²⁷ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹²⁸ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

Historiska museet använder sig mycket av guidade visningar och har under året 2008 utbildat 75 auktoriserade Stockholmsguider. Under EuroPride-veckan 2008 gav de dagligen visningar utifrån ett queerperspektiv på såväl svenska som engelska.¹²⁹ De har även utvecklat en film, som visar en guidad tur genom museet på teckenspråk.¹³⁰ Nordiska museet har däremot få guidade visningar i förhållande till museets storlek. Skolor, SFI-grupper, turister samt konstföreningar är de som i första hand efterfrågar guidade visningar. Främst de tillfälliga utställningarna brukar generera visningar, men intresset för visningar är beroende av utställningens ämne. Som exempel på detta tar Rabe upp två utställningar: dels en utställning under produktion kallad *Tvättstugan* som kommer att behandla konflikt och miljö/miljöpåverkan och enligt honom, troligen kommer att dra många besökare men inte leda till många visningar; dels en tidigare genomförd utställning med namnet *Tapeter*, som idag inte finns kvar och som var mycket efterfrågad för guidade visningar, främst av konstföreningar.¹³¹

Fredriksson anser att Naturhistoriska Riksmuseet bör arbeta mer verbalt eftersom de vill ha fler besökare med lägre utbildning och de målgrupperna har oftare lättare att ta till sig information som inte är i form av långa texter. Hon tror även att begrepp som museer och forskning kan verka avskräckande för människor med lägre utbildning vilket är synd då museer, enligt henne, har något för alla.¹³²

6.3 Något för alla

Museerna i denna undersökning har samtliga som mål att öka andelen unga besökare.¹³³ Politiskt sett ska museer nå ut till alla, men Rabe anser inte detta vara möjligt. Skulle Nordiska museet försöka uppfylla det målet riskerar det att inte tilltala någon. Då museet ska utforma en utställning vet de vilken den tänkta målgruppen är och även hur den målgruppen tar emot information. Det är, enligt honom, svårare att göra målgruppsanpassningar för stående utställningar. För exempelvis målgruppen skolklasser är inte långa texter i utställningar lämpliga. Rabe anser att målgruppens ålder ej är så viktig att ta i beaktande utan snarare språknivån hos målgruppen.¹³⁴ Även Wahlquist anser att språknivån försvårar textutformningen då informationen ska vara tillgänglig för alla.¹³⁵ Fredriksson däremot ser ej detta som någon svårighet. Ibland kan det vara lite svårare då det är mycket text, men precis som nämnts ovan anser hon att det med den nya teknikens hjälp blir lättare att anpassa utställningarna till olika målgruppers nivå. Naturhistoriska Riksmuseet har anställda pedagoger som hjälper till att utforma utställningarna både ur barns och vuxnas perspektiv. I en utställning har museet anpassat sig genom att ha ett barnspår och ett vuxenspår. Generellt, anser hon, att de är bra på detta.¹³⁶

¹²⁹ Historiska museets årsredovisning 2008, s.19

¹³⁰ <http://www.historiska.se/besokmuseet/> - 090512

¹³¹ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹³² Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹³³ Se respektive museums årsredovisning 2008

¹³⁴ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹³⁵ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹³⁶ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

6.4 Utställningar

Utställningar är museernas viktigaste medium.¹³⁷ För Nordiska museet är utställningarnas syfte att visa samlingarna, öka kunskapen och inspirera till samtal. Vissa är problematiserade medan andra är beskrivande, en del vill väcka debatt kring samhällsfrågor medan andra vill ge kunskap.¹³⁸ För att museet ska lyckas med denna förmedling krävs det dock att besökaren tar sig tid. På Historiska museet präglas många av utställningarna av långa informationstexter. Då vi vandrar omkring i utställningen *Maria - drömmen om kvinnan*, konstaterar vi att vi är de enda som läser texterna. Då museerna inte alltid är så bra på att skylta eller informera om var de olika utställningarna återfinns blir det ibland lätt för besökaren att förrirra sig. På Nordiska museet går vi flera gånger åt ”fel håll” och får ta del av utställningarnas slut före dess början och missar på detta sätt den inledande presentationen av utställningen.¹³⁹

6.4.1 Vems historia

Nordiska museets utställning *Sápmi*, Etnografiska museets utställning *Trafficking*, Naturhistoriska Riksmuseets utställning *Uppdrag KLIMAT* samt Historiska museets utställning *Forntider* är alla exempel på utställningar som problematiserar det utställda och vill väcka besökarnas egna tankar och funderingar.¹⁴⁰

Då museer med hjälp av utställningar förmedlar ett budskap, kunskap eller vill väcka debatt, har det av många ansetts viktigt för museer att visa att de presenterar *en* syn på det förflutna.¹⁴¹ På Etnografiska museet anser personalen alltid att de måste visa att det finns mer än bara en syn.¹⁴² Rabe håller med om att detta är önskvärt, men inte alltid. Då det handlar om vardagsfenomen är det viktigt att ta upp och visa att det kan finnas mer än en tolkning. Annars är det enligt honom beroende av utställningens målgrupp. För en högstadielklass är det i första hand viktigt att stimulera historieintresset, för dem kommer källkritiken därmed in senare i bilden. Samma förhållande gäller för museiovana besökare.¹⁴³

Utställningen *Sápmi* är en utställning på Nordiska museet om samer, identitet, historia och framtid.¹⁴⁴ Den är ifrågasättande, vilket är ett medvetet val av museet. Tidigare har de, såväl som andra museer, haft mer ”klassiska” utställningar om samer där de visat sådant som förknippas med samisk kultur exempelvis kåtor, vilket bidrog till att utställningarna blev väldigt patroniserande. Idag har museer, enligt Rabe, blivit bättre på detta område.¹⁴⁵ På Nordiska museet inrättades 2003 en intendenttjänst för att bättre förstå och öka kunskapen om minoriteter, mångfald och kulturmöten.¹⁴⁶ Innan uppbyggandet av *Sápmi* visste museet att de ville frångå det tidigare sättet att visa samisk kultur på och göra något nytt. Vid produktionen insåg de värdet i att använda referensgrupper, och samer fick själva ge sin version i utställningen.¹⁴⁷ Wahlquist är dock negativ till att Etnografiska museet ska samarbeta med folkgrupper för att försöka återge deras syn på sig själva. Han anser att museet ska vara en

¹³⁷ Se respektive Årsredovisning 2008

¹³⁸ Nordiska museet Årsredovisning 2008, s. 22

¹³⁹ Observation Historiska museet 090402 samt Nordiska museet 090311

¹⁴⁰ Observation på respektive museum

¹⁴¹ Se forskningsläge

¹⁴² Intervju med Håkan Wahquist, 090506

¹⁴³ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁴⁴ <http://www.nordiskamuseet.se/Publication.asp?publicationid=9864&topmenu=148> -090409

¹⁴⁵ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁴⁶ Nordiska museet Årsredovisning 2008 s. 15

¹⁴⁷ Intervju med Klas Rabe, 090505

ansvarig utgivare och visa vad det har för ståndpunkt. Wahlquist säger också att vissa, enligt honom romantiker, anser att då man skapar en utställning, som *Nordamerikas indianer*, bör museet samarbeta med en indian för att låta deras röst bli hörd. Han ser då ett problem i att bestämma vilken indian som ska få komma till tals, då det finns 1000-tals indianer som alla har olika åsikter. Det finns enligt Wahlquist ingen auktoritativ röst som genom sin talan kan representera en helfolkgrupp.¹⁴⁸

På Naturhistoriska Riksmuseet där det bedrivs och presenteras mycket forskning, anser Fredriksson att dessa problem gällande historiesyn inte uppstår på grund av att de visar fakta. Fakta är inte grundade i museets egen tolkning utan representerar ”sanningen” så länge man tror på vetenskapen och museet visar den ”sanning” vetenskapen kan presentera idag. Däremot anser hon att de kan vara mer tydliga med att påpeka att ”sanningen” kan förändras då forskningen går framåt.¹⁴⁹

På Historiska museet finns ett ifrågasättande av historiebilden i de delutställningar som ingår i utställningen *Forntid*. Besökarna får göra en resa i tiden. De kommer till en transithall där det finns olika gater som var och en leder till det förflutna. Dessa präglas av ett ifrågasättande, då det vid varje gate ställs en aktuell fråga till besökaren exempelvis *Vem berättar din historia?* och *Vem lever du med?* Genom att se på det som visas får besökaren fundera över olika aspekter av livet både då och nu. Inga svar ges utan besökaren tvingas själv att reflektera och fundera.¹⁵⁰

6.4.1.1 Att visa det osedda

Både Nordiska museet och Naturhistoriska Riksmuseet har i tillfälliga utställningar försökt belysa sådant som museer tidigare ej visat: Nordiska museet genom utställningen, *Visa dig! - gamla foton - nya bilder*, som diskuterade hur betraktaren läser in hetero- och HBTQ-perspektiv i foton¹⁵¹ och Naturhistoriska Riksmuseet genom utställningen, *Rainbow Animals*, som tar upp nya rön kring homosexualitet i djurvärlden.¹⁵² Rabe påpekar att då museet inte samlat eller kategoriserat material som belyser HBTQ-rörelsen¹⁵³ kan museipersonalen inte tolka det material de har utifrån ett sådant perspektiv. Det innebär vidare att de inte heller kan skriva historia utifrån det. Detta ville museet ha fram i den nämnda utställningen ovan. Den utställningen visade fotografier ur samlingarna, vilka i sin tur visar samkönade relationer och i utställningen var det upp till besökarna att välja hur dessa fotografier skulle tolkas.¹⁵⁴ Bakgrunden till denna problematik handlar enligt Rabe om museitradition. Museets sätt att samla in föremål har historiskt sett återspeglat museets historiesyn. I utställningen *Folkdräkter* har dräkterna visats som de förr samlades in och kategoriserades, då man till exempel skiljde på folkdräkter och dräkter från borgerskapet. Idag vet man att verkligheten inte såg ut så och att dräkternas utveckling förutsatte varandra, utvecklades en drev den även på utvecklingen för en annan. Nu håller museet på att skapa en ny utställning där dräkterna ska integreras för att visa samhällsutvecklingen. Detta kan ses som en skiftning i synen på historieredovisning av den ”faktiska” historien. Under nationalromantiken såg man på folkdräkter på ett visst sätt och museet stödde den nationalromantiska synen. Idag har det

¹⁴⁸ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹⁴⁹ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹⁵⁰ Observation Historiska museet, 090402

¹⁵¹ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 18

¹⁵² Naturhistoriska museets Årsredovisning 2008, s. 19

¹⁵³ Förkortning av Homo-,bi-,transsexuell samt queer

¹⁵⁴ Intervju med Klas Rabe, 090505

skett en uppluckring av vad Rabe menar var en felaktig konstruktion från museets sida, vilket lett till en ny självbild. Att förnya och ändra utställningarna är dock dyrt och begränsas av bristande resurser.¹⁵⁵

Då Nordiska museet enligt Rabe vilar på en demokratisk grund ser han det som självklart att de ska arbeta för jämställdhet och att museet därmed kan ta ställning i HBTQ-frågor, bland annat frågan om homosexuella ska få gifta sig. Därför har homosexualitet integrerats som en naturlig del i den pågående bröllopsutställningen *Bröllop*.¹⁵⁶ En liknande syn finns hos Fredriksson då hon menar att utställningen *Rainbow Animals* enbart visar fakta. Museet lägger inte in några tolkningar eller värderingar. Men det är också svårigheten vid produktion av en sådan utställning.¹⁵⁷

Etnografiska museet har en tillfällig utställning om trafficking. Det är en utställning med mycket text, många bilder, tv-skärmar med information och intervjuer, polisprotokoll och av polisen beslagtagna föremål från traffickingoffer. Denna utställning är tung och visar fakta utan att försöka förgylla eller dölja. Med denna utställning önskar museet påverka attityder och öka medvetenheten hos besökarna i en viktig samhällsfråga.¹⁵⁸ Då det gäller att påverka besökarna anser dock Wahlquist att museer, tillsammans med bibliotek, ska vara en demokratisk garant och dokumentera det som sker i samhället för framtida bruk. Museer, anser han, ska inte ta ställning i samhällsdebatten utan de bör presentera olika åsikter och ståndpunkter. I vissa fall kan man dock inte visa två olika perspektiv, exempelvis i frågor som rör just trafficking. För det ämnet kan museet inte visa en syn där trafficking är accepterat eller moraliskt försvarbart.¹⁵⁹ Rabe anser att museer ej bör ta ställning utan snarare bör stimulera samhällsdebatten. Museet ska så bra som möjligt kunna presentera två perspektiv så att människor själva ges kunskap för att ta ställning. I vissa fall bör museet dock ta ställning i frågor som rör människors lika värde, exempelvis HBTQ-frågan. Frågor som behandlar bensinpriser eller EU-medlemskap är dock inte frågor där ett ställningstagande är befogat, då ett sådant skulle leda till kontraproduktivitet.¹⁶⁰

Wahlquist anser att det i frågor rörande vissa ämnen är svårt att visa olika ståndpunkter. Ett sådant är klimatfrågan där det ständigt kommer nya katastrofteorier och allt för många av de aktuella teorierna står i motsättning till varandra. Då utställningsmediet är långsamt blir det, enligt honom, omöjligt att hålla utställningen uppdaterad.¹⁶¹ På Naturhistoriska Riksmuseet har de löst ena delen av problemet genom att i utställningen *Uppdrag KLIMAT* använda sig av cd-skivor som det är enkelt att ändra och uppdatera informationen på. De använder sig även av digitala skärmar i några utställningar för att lättare hålla sig med uppdaterad information.¹⁶²

I Naturhistoriska Riksmuseets årsredovisning går det att läsa att museet genom att mer aktivt delta i miljöarbetet på ett starkare sätt kan påverka människor och därigenom bidra till en hållbar utveckling.¹⁶³ Fredriksson menar dock att ordet påverkan för de flesta på museet är ett känsligt ord samt att individer gör egna tolkningar av dess betydelse. De vill att folk ska ta del

¹⁵⁵ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁵⁶ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁵⁷ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹⁵⁸ Årsredovisning Etnografiska museet 2008, s. 6

¹⁵⁹ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹⁶⁰ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁶¹ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹⁶² Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹⁶³ Naturhistoriska museets Årsredovisning 2008, s.5

av museets information och sedan tolka den som de vill. Hon påpekar dock att kunskap påverkar automatiskt, men så länge påverkan sker från fakta och kunskap är det acceptabelt, men inte om den sker utifrån värderingar.¹⁶⁴

6.5 Äganderätten till föremålen

Då Etnografiska museet visar föremål som härstammar från olika främmande kulturer utsätts de ofta för kritik då de anses vara en sorts härbärgerare av ett kolonialt förflutet, trots att Sverige aldrig var någon stor kolonialmakt. Museet har en del föremål som kommit till Sverige på ett orättfärdigt sätt. Exempelvis visar utställningen *Med världen i kappsäcken* bland annat den svenske resenären Mjöberg som i början av 1900-talet reste i Australien och samlade skelett bland annat.¹⁶⁵

Samtliga museer repatrierar¹⁶⁶ föremål till folkgrupper som anses ha befogenhet att göra anspråk på dem.¹⁶⁷ Då föremål ska repatrieras uppstår ibland problem. Till vem ska de återbördas? Ska de samiska samlingarna återbördas till den grupp av samer som lever av rensköttsel i Lappland? Eller till den stora grupp samer som lever i Stockholm? Det är enligt Wahlquist viktigt att inte bli delaktig i en politisk strid där museet genom repatrieringen av föremål omedvetet förser den ena sidan med ammunition. Minoriteter är ej en homogen grupp och det är viktigt för Etnografiska museet att hela tiden diskutera detta.¹⁶⁸

6.6 Tolkningsföreträde

Rabe anser att då det handlar om tolkningsföreträde har Nordiska museet oftast företräde framför besökarna, men detta kan variera. I utställningen *Visa dig! - gamla foton - nya bilder* har betraktaren tolkningsföreträde, men i *Sápmi* är det snarare samerna som betraktar besökarna och därmed har företräde. Tolkningsföreträdet har traditionellt innehafts av museer som en del i deras roll som akademiska och kunskapsbyggande institutioner. Museerna undergår nu en process där de lämnar en del av tolkningsföreträdet till besökarna. Rabe anser att besökare idag är vana vid att få tänka och tolka själva och att de förväntar sig att få göra det. Samtidigt finns det hos besökarna uppfattningen att när museer säger något är det fakta, och museer kan inte släppa detta helt för då raderas deras grundval.¹⁶⁹ Wahlquist anser inte att Etnografiska museet har tolkningsföreträde, men då en besökare har en åsikt som han absolut inte håller med om låter han dem få veta det och hänvisar till sin kunskap inom ämnet. Om Etnografiska museet är osäkert angående någonting anser han att det är viktigt att det framgår, till exempel genom att säga att ”detta är det vi vet idag”. Han anser dock att Etnografiska museet är självkritiskt genom att det kritiskt granskar sin egen historia och även visar detta för besökare.¹⁷⁰ Detta framgår för besökarna i utställningen *Med världen i kappsäcken* där museet visar en trästatyett utifrån fyra perspektiv (en kongoles, en missionär, en kolonialofficer samt en internationell auktionskatalog) för att klargöra för besökarna att synen på ett objekt är

¹⁶⁴ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹⁶⁵ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹⁶⁶ Repatriera betyder att återbörda till hemlandet <http://www.ne.se.till.biblextern.sh.se/sok/repatriera?type=NE>
090521

¹⁶⁷ Se respektive museums Årsredovisning 2008

¹⁶⁸ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

¹⁶⁹ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁷⁰ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

beroende av betraktare.¹⁷¹ Även Fredriksson anser att de på Naturhistoriska Riksmuseet är självkritiska då de är noga med att kontrollera och följa upp fakta.¹⁷²

Rabe anser att Nordiska museet är självkritiskt, men det är inte något som tas upp i utställningarna. I vissa utställningar kan det framgå genom guidade visningar eller skolvisningar. Vissa av museets utställningar är gamla och av den anledningen inte självkritiska eftersom tankarna kring självkritik vid utställningarnas produktion såg annorlunda ut.

6.6.1 Att lyssna till andra

På Naturhistoriska Riksmuseet är personalen lyhörd för besökarnas åsikter. De tar emot förslag och synpunkter, delvis genom enkäter som sedan diarieförs. Det ges både ris och ros och det som är konstruktivt skrivet besvaras för en dialog med avsändaren. Museet får många synpunkter via webben, men anser fortfarande att besökare alltid kan engageras ytterligare. Prenumeranter på museets elektroniska nyhetsbrev engageras ibland för att ge synpunkter om nya idéer och planer. Då museet ska köpa in en ny film till Cosmonova ges alltid två provföreställningar, en för allmänheten och en för de anställda. Därefter sker en utvärdering.¹⁷³ Historiska museet visade genom evenemanget *Work in Progress* att även de är lyhörda för besökarnas åsikter då de bjöd in allmänheten att följa och genom egna åsikter påverka produktionsarbetet med *Maria – drömmen om kvinnan*, från idé till det var en färdig utställning.¹⁷⁴

Även besökande skolelever ges en chans att påverka på Historiska museet. Vid visningar och kreativa aktiviteter har museets pedagoger en dialog med eleverna.¹⁷⁵ Samarbete med barn finns även på Nordiska museet där utställningarna anpassas efter barnens önskemål.¹⁷⁶

6.7 Programverksamhet

Museernas programverksamhet är en del av deras offentliga utbud som både knyter an till de utställningar museerna har samtidigt som den gör museernas samlingar tillgängliga för en större publik.¹⁷⁷ Rabe menar att programverksamheten inte behöver fungera som ett klassiskt museum men att museet fortfarande måste ha syftet att vara kunskapsförmedlande.¹⁷⁸ Enligt Historiska museets årsredovisning 2008 vänder sig programverksamheten till olika målgrupper och antar en rad olika uttrycksformer.¹⁷⁹ Alla de fyra undersökta museerna erbjuder sina besökare alltifrån föreläsningar och seminarier, debattkvällar och mässor till mer praktisk verksamhet vilken främst är riktad till de yngre målgrupperna (se nedanstående för exempel från de olika museerna).¹⁸⁰

¹⁷¹ Observation Etnografiska museet, 090504

¹⁷² Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹⁷³ Intervju med Rebecca Fredriksson 090428

¹⁷⁴ Historiska museet Årsredovisning 2008 s. 18

¹⁷⁵ Historiska museet Årsredovisning 2008 s. 21

¹⁷⁶ Nordiska museets Årsredovisning 2008 s. 16

¹⁷⁷ Se respektive Årsredovisning 2008

¹⁷⁸ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁷⁹ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 19

¹⁸⁰ Se respektive årsredovisning 2008

De fyra museerna anger att programverksamheten har som främsta syfte att locka nya grupper besökare.¹⁸¹ Detta är möjligt genom att den utmanar bilden av museer som byggnader fyllda med uppradade föremål och däri ligger det stora värdet i att ha verksamheten.¹⁸² För Etnografiska museet var en del i detta arbete att delta i Europride-festivalen 2008 genom utställningen §1. Museets roll var då att bidra med föreläsningar som handlade om genus, HBT-frågor samt etnografi.¹⁸³ Även de övriga tre museerna såg festivalen som en del i att locka nya grupper, men gjorde detta genom utställningar (6.2.3, 6.4.1.1). Rabe förklarar att denna strävan att locka nya besökare dock inte får anta för stora proportioner, då museer i så fall riskerar att mista trovärdigheten och inte ses som de kunskapsinstitutioner de är utan bli en del i mängden av upplevelseorienterade verksamheter.¹⁸⁴

På Nordiska museet har personalen sett flera av sina utställningar som en grund för programserier, specialvisningar samt skolverksamhet. För museets vuxna målgrupper har programverksamheten i första hand skett på onsdagskvällar.¹⁸⁵ Bland annat har besökarna då bjudits att delta i dialogvisningar av utställningen *Såpmi* samt fem samtalskvällar om mode.¹⁸⁶ I samband med utställningen *Fair fashion* anordnade museet en modemässa som bland annat innehöll filmvisningar och försäljning av second-hand kläder. Enligt Rabe har Nordiska museets programverksamhet kommit en bit i utvecklingen och han påpekar att museet har möjlighet att ordna fler aktiviteter samt att det ligger i deras intresse att göra så.¹⁸⁷

6.7.1 Nya sätt, gammal historia

En av de aktiviteter som lockat många besökare och som är mycket populär är *Chokladfestivalen* som hålls i Nordiska museet. Festivalen lockade 14 000 besökare år 2008. Enligt Rabe började festivalen inte på initiativ från museet utan museet hyrde endast ut byggnaden till arrangörerna. Nordiska museet insåg dock att *Chokladfestivalen* innebar en möjlighet för dem att på ett roligt sätt berätta chokladens historia, bland annat hur den kom till Sverige. Av den orsaken är nu Nordiska museet en av medarrangörerna till festivalen.¹⁸⁸ Historiska museet är också ett museum som genom anordnande av en festival ser en möjlighet att nå nya grupper av besökare samtidigt som de sprider kunskap. Museet anordnade för första gången hösten 2008, i samarbete med organisationer inom bagerinäringen samt ett antal ambassader, en *Brödfestival*. Denna hade sin utgångspunkt i utställningen *Bröd och andra bullar*.¹⁸⁹ På festivalen erbjöds besökarna, precis som på *Chokladfestivalen*, möjlighet att smaka, lära sig om tillverkningen samt en chans att tala med experter.¹⁹⁰ Ytterligare ett nytt sätt för museet att locka besökare var genom utställningen *Jakten på den försvunna staden* där besökarna fick vara med och delta i arkeologiska utgrävningar genom distanskommunikation mellan museet och utgrävningsplatsen samt lämna egna berättelser med anknytning till temat *Allmänna konst- och industriutställningen 1897*. Denna utställning gav besökarna samt

¹⁸¹ Se respektive Årsredovisning 2008

¹⁸² Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁸³ Etnografiska museets Årsredovisning 2008, s. 6

¹⁸⁴ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁸⁵ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 26

¹⁸⁶ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 26

¹⁸⁷ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁸⁸ Intervju med Klas Rabe, 090505

¹⁸⁹ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 6

¹⁹⁰ <http://www.historiska.se/press/pressmeddelanden/Pressarkiv-2008/Brodfestival-pa-Historiska-museet/> - 090508

experter inom olika områden möjligheter att få chansen att prata och diskutera med varandra på plats.¹⁹¹

Naturhistoriska Riksmuseet har istället för att anordna festivaler som de nämnda museerna ovan istället i stor utsträckning använt sig av konstnärliga uttryck, både i kunskapsförmedlande syfte och för att locka besökare. En av de aktiviteterna är pjäsen *Walking Tall*, som utvecklats av en ideell organisation kallad Paleontological Scientific Trust (PAST). Denna pjäs gästspelades på museet för skolelever i samband med öppnandet av utställningen *Den mänskliga resan*. Pjäsen handlade om livets utveckling på jorden. Enligt museets årsredovisning var detta en lyckad aktivitet trots att pjäsen var på engelska.¹⁹² Museet har också något, som inte är en festival men har liknande uttrycksformer, kallat *Geologins dag*. Detta är en aktivitet som inte bara anordnas för besökare på plats i Stockholm utan är en dag med aktiviteter över hela landet.¹⁹³

6.7.2 En resa tillbaka i tiden

En stor del av alla fyra museers verksamhet är koncentrerad till aktiviteter för barn. På Naturhistoriska Riksmuseet är 50 % av besökarna till utställningarna under 19 år och många av museets verksamheter är riktade till dem med syftet att vara kunskapshöjande.¹⁹⁴ Museet håller exempelvis en sommarskola för barn mellan tolv och fjorton år. Naturhistoriska Riksmuseet har även en barnklubb kallad *Museosaurien* för barn mellan fem och femton år. Medlemmarna ges en möjlighet att besöka forskningsenheter och museets samlingar och de har även en tidning och egna webbsidor.¹⁹⁵ Fredriksson anser att Naturhistoriska Riksmuseet är flexibelt när det gäller att ta till sig nya idéer och genomföra dessa.¹⁹⁶ En av de aktiviteter museet genomfört är *En natt på museet*. Här gavs femton av barnklubbens medlemmar möjlighet att sova över i en utställning och vandra runt i mörkret på museet.¹⁹⁷ Enligt Fredriksson var detta en mycket lyckad aktivitet som hon ser goda utvecklingsmöjligheter för.¹⁹⁸

Konfirmationslärare i Stockholm har under 2008 kontaktats av Historiska museet och Sveriges konfirmationskonsulenter höll sitt riksmöte på museet. Genom att konfirmationslärare ser museet som en plats att besöka tillsammans med konfirmationsgrupper hoppas museet att, förutom den ordinarie skolverksamheten, nå ut till fler ungdomar. För de mindre barnen har Historiska museet en mängd aktiviteter, bland andra *Omklädningsrum för vikingar*, en verkstad kallad *Fornverkstan* samt *vikingasommar*, en aktivitet som inriktar sig på praktik, historia och arkeologi och genomförts ett antal somrar på museets innergård.¹⁹⁹

På Etnografiska museet försöker man genom att tillhandahålla speciella barnspår i utställningen *Nordamerikas indianer* samt driva en barn- och familjeverksamhet under helgerna tillgodose den unga målgruppens behov samt öka intresset för museer. Under

¹⁹¹ Historiska museet årsredovisning 2008 s.18

¹⁹² Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 20

¹⁹³ Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 19

¹⁹⁴ Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 24, 17

¹⁹⁵ Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 31

¹⁹⁶ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹⁹⁷ Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 31

¹⁹⁸ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

¹⁹⁹ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 21f

barnens skollov anordnar museet särskilda aktiviteter, bland annat firades ”de dödas dag” med en skelettverkstad och under sommaren fanns det en drakverkstad. Både dessa aktiviteter hölls i museets verkstad.²⁰⁰ Även Nordiska museet har en välbesökt verkstad med olika teman under barnens skollov. Museet har vidare under 2008 genomfört en mängd aktiviteter för barn. Många av dessa har varit koncentrerade till barnens skollov och haft teman som främst relaterat till museets utställningar. På jullovet fick barnen exempelvis möjlighet att gå på en tipsrunda kallad *Tomtejakten*. Den lärde barn och föräldrar mer om de svenska jultraditionerna.²⁰¹ Enligt museets årsredovisning 2008 har de ett flertal skolprogram som har till syfte att väcka frågor och funderingar samt lägga en grund för samtal. De arbetar utifrån två olika sätt beroende av målgruppens ålder. För de yngsta arbetar de utifrån en tidsmetodik och för de äldre eleverna utifrån värderingsövningar.²⁰² Museet arbetar interaktivt främst genom *Lekstugan* som är en av Nordiska museets mest populära aktiviteter för barn.²⁰³ Där gör museibesökarna genom lek en tidsresa cirka hundra år bakåt i tiden.²⁰⁴ I rollspelet ställs sedan barnen inför specifika problem som de måste lösa, till exempel hur de ska hämta vatten eller laga mat utan dagens tekniska hjälpmedel²⁰⁵

6.7.2.1 Storyline

Enligt Klas Rabe finns det en svårighet i att hitta lämpliga aktiviteter för barn som är över tolv år och därmed för gamla för *Lekstugan*. De aktiviteter Nordiska museet anordnar ska uppfylla det som står i läroplanen och är uppbyggt kring fakta, men eleven ska även lära sig att värdera och argumentera. Baserat på detta har museet börjat arbeta utifrån en metodik kallad *storyline*. Detta är en inlevelsepedagogik som bygger på elevernas förförståelse²⁰⁶ och syftar till att engagera deras fantasi i samarbete med pedagoger.²⁰⁷ Metoden går till så att en bild används, föreställande exempelvis en kvinna dömd under häxprocesserna. Denna relateras därefter till elevernas egen verklighet genom att ta upp företeelser som anklagelser och mobbing. Därefter förs berättelsen bakåt i tiden till 1600-talet för att behandla de levnadsförhållanden som då rådde. Rabe menar att metodiken kräver en tydlig ramberättelse som grund för resten av kunskapen att bygga vidare på. Museet önskar fortsätta utveckla både ämnesvalet och metodiken. Ett kartotek för detta, med ett flertal ämnen att välja bland, är något de i framtiden vill tillhandahålla.²⁰⁸

6.8 I spåkulan – framtidens museer

Både Wahlquist och Rabe tror att museer har en ljus framtid, och enligt Rabe finns det flera skäl till detta.²⁰⁹ Som huvudanledning nämner han människors behov av rumslighet. I dagens samhälle finns en avsaknad av offentliga rum som erbjuder lugn och ro och en tempelliknande atmosfär, om man inte vill gå i kyrkan. Rabe tror att museer i framtiden har potential att fylla detta hål och bli ”ett vardagsrum” för medborgarna. Han anser att detta hänger ihop med frågan om fri entré till museer. Det vanligaste argumentet mot fri entré är att man i andra

²⁰⁰ Etnografiska museets Årsredovisning 2008, s. 7

²⁰¹ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 26

²⁰² Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 25

²⁰³ Intervju med Klas Rabe, 090505

²⁰⁴ Nordiska museets Årsredovisning 2008, s. 17

²⁰⁵ Intervju med Klas Rabe, 090505

²⁰⁶ Intervju med Klas Rabe, 090505

²⁰⁷ Nordiska museets Årsredovisning, 2008, s. 26

²⁰⁸ Intervju med Klas Rabe, 090505

²⁰⁹ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506 och Klas Rabe, 090505

sammanhang får betala för kulturupplevelser. Men enligt Rabe går det inte att likna annan kultur vid museer eftersom museer är kunskapsförmedlande såsom bibliotek. Han tror att om detta uppmärksammas kommer debatten om fri entré att hamna i ett nytt ljus och då eventuellt göra återinförandet av fri entré aktuellt.²¹⁰

Även Wahlquist är positiv till fri entré och hoppas innerligt att denna återinförs. Enligt honom var ett av regeringens argument för att avskaffa den att den fria entrén innebar en orättvisa då den endast gällde statliga museer. Wahlquist ståndpunkt är dock att medborgarna redan genom skatten betalat sitt museibesök. En återinföring av den fria entrén skulle innebära att besökare kan göra fler besök. Idag besöker människor sällan museer och då de väl gör det går de ofta igenom hela museet under ett besök, vilket enligt Wahlquist kan leda till att de tröttnar innan alla utställningar är sedda och att det då dröjer innan de vill göra ett återbesök. Fri entré skulle motverka detta²¹¹ och kunna bidra till att göra museer till en mötesplats.²¹²

6.8.1 Museet som arena

Enligt Rabe och Fredriksson finns det en önskan att utveckla möjligheterna för deras respektive museer att fungera som en given arena för debatter och diskussion.²¹³ Detta är vidare ett av Naturhistoriska Riksmuseets framtida mål enligt Fredriksson. Arenafunktionen skulle enligt henne kunna ändra förutsättningarna för samhällsliga debatter. Det skapas då en dynamisk situation. Dock måste museet tydligt poängtera att det inte är avsändare av de åsikter som uttrycks. Museet har ingen möjlighet att kontrollera det som sägs utan att hämma debatten.²¹⁴ Därför har en strategisk analytiker anställts av Naturhistoriska Riksmuseet. Av årsredovisningen framgår det att arenafunktionen i första hand ska ha hållbar utveckling som fokus och att museet på det sättet hoppas bidra till miljöarbetet.²¹⁵ Men Fredriksson ser ytterligare ett utvecklingsområde för museet. Hon ser gärna att museet bedriver konferensverksamhet eftersom museet har bra hörsalar och en bra restaurang. Mervärde för konferensdeltagarna skapas genom ny och utökad kunskap som de får genom specialvisningar.²¹⁶

6.8.2 Besökarnas historier

Berättelser kommer i framtiden att bli allt viktigare, delvis för att det finns ett behov, och kanske delvis som en motreaktion till den snabbt förändringsbara vardag vi idag lever i. Rabe tror att människor kommer att vilja sitta ner i en lugn miljö och lyssna till en saga. I framtiden ser han också ett ökat behov av dialog, en ny form av interaktivitet, där besökare får berätta sin del av historien samtidigt som museet berättar om helheten. Hur formen kommer se ut är Rabe dock osäker på. Detta kan ske via webben eller genom en utarbetad metod för dialog med museet. Att som besökare tala om utställningarna och relatera dem till sina egna upplevelser är i sig inget nytt. Det nya är att museer kommer reagera på, ta in och behandla dessa historier.²¹⁷

²¹⁰ Intervju med Klas Rabe, 090505

²¹¹ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

²¹² Intervju med Klas Rabe, 090505

²¹³ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428 och Klas Rabe, 090505

²¹⁴ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

²¹⁵ Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008, s. 33

²¹⁶ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

²¹⁷ Intervju med Klas Rabe, 090505

6.8.3 Centralisering

Museer är utsatta för en ständig omorganisering.²¹⁸ Som en konsekvens av minskade resurser tror Rabe att det kommer att finnas färre museer om tjugo år. Detta beror bland annat på kulturutredningen som enligt honom kanske i framtiden kommer att leda till sammanslagningar och resurseffektivisering. En omorganisering som sker stegvis och där konsekvenserna än så länge är ovissa.²¹⁹ Enligt Wahlquist är dock dessa sammanslagningar redan verklighet eftersom Kulturdepartementet anser att museer kan stödja varandra, vilket enligt honom ibland fungerar men inte alltid.²²⁰ Kulturutredningens syn på museer tros av Rabe ändra fokus till att i framtiden se till museer som ämnesmässigt överlappar varandra, vilka då kommer vara huvudobjekt för sammanslagning.²²¹

En av effekterna vid sammanslagningar är en hierarkisering av museerna som innebär att kommunikationen i organisationen försvagas. De som sitter i ledningen får ingen känsla för det arbete som utförs på museerna, utan blir enligt Wahlquist endast beroende av siffror som egentligen inte säger så mycket om hur det verkligen ser ut. Kvantiteten vinner i en sådan situation över kvaliteten, och ledningen tittar då endast på om besökssiffrorna rör sig åt rätt håll istället för att se till hur mycket besökarna får ut av besöket. Av denna anledning hoppas Wahlquist på en decentralisering, men ser inget som pekar på att centraliseringsprocessen kommer vända.²²²

6.8.4 Mot en ökad digitalisering

Fredriksson tror att interaktiva inslag kommer att fortsätta öka på Naturhistoriska Riksmuseet, främst genom webben som enligt henne kommer innehålla allt fler spel för barn och utökad tillgänglighet till museets samlingar. Museet har vidare redan kontaktat Dream Hack²²³ för ett eventuellt samarbete med Cosmonovakupolen. Dessa utvecklingsområden leder till en ökad kunskap hos besökarna.²²⁴ På Nordiska museet vill man enligt Rabe arbeta mer digitalt såväl som interaktivt, men då måste det finnas en tanke med det arbetet. Han menar att många museer arbetar interaktivt utan att djupare tänka efter på vilket sätt det bidrar till verksamheten.²²⁵

Alla de tre intervjuade uttrycker önskemål om att museerna ska fungera mer nationellt via webben.²²⁶ Museer kan inte utgå från att alla människor har möjlighet att besöka dem. Webben fungerar idag som ett skyltfönster och marknadsföringsplats, men mediet har utvecklingspotential och kan utvecklas till en kunskapsbank, sökmotor och förmedlingsplats.²²⁷

På Nordiska museet ser man möjligheter med att använda konceptet kring *storyline* för att öka museets tillgänglighet nationellt. Genom att använda Skype tillsammans med *storyline* kan

²¹⁸ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

²¹⁹ Intervju med Klas Rabe, 090505

²²⁰ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

²²¹ Intervju med Klas Rabe, 090505

²²² Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

²²³ DreamHack är världens största lan- och datorfestival <http://www.dreamhack.se//facts.php?id=8> - 090511

²²⁴ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

²²⁵ Intervju med Klas Rabe, 090505

²²⁶ Intervju med klas Rabe, 090505, Håkan Wahlquist, 090506 och Rebecca Fredriksson, 090428

²²⁷ Intervju med Klas Rabe, 090505

museet fungera som rådgivare åt befolkningen i landet som helhet. Exempelvis kan skolelever på detta sätt ges uppgifter att lösa, vilka de sedan kan finna svar på antingen på sitt eget länsmuseum eller hos Nordiska museet. Baksidan med en webbutveckling är att den kräver dyra investeringar.²²⁸ Enligt Fredriksson är ekonomin ett allt större problem för museer. När den svenska ekonomin är svag satsas det lite pengar på kultursektorn, vilket enligt henne troligtvis leder till att Naturhistoriska Riksmuseet allt mer kommer vända sig till sponsorer. Sponsorvalet får dock inte påverka museets objektivitet.²²⁹

6.8.5 Individuella upplevelser

Museer har enligt Fredriksson tidigare varit stela, så som Naturhistoriska Riksmuseet med uppradade och uppstoppade djur. Fredriksson tror att det inom 10-20 år kommer att bli allt mer upplevelse- och individorienterat på museer. För en familj på besök ska det finnas något för alla, oavsett intresse och förutsättningar. Som det är idag är personalen försiktig med vad de gör på museet eftersom de är rädda för att dess trovärdighet ska ifrågasättas om synen på museet blir allt för upplevelseorienterad.²³⁰ Historiska museet är ett av de museer som aktivt arbetar för att skapa ett historiskt upplevelsecentrum. I deras årsredovisning redovisas planerna och centret kommer att ha vikingar som tema och ligga i anslutning till museet.²³¹

Fredriksson tror, vilket tidigare nämnts, att det krävs att museer blir mer individanpassade. Som en del av detta anser hon att det i framtiden kommer bli viktigare att målgruppsanpassa verksamheten efter individernas egna intresseområden. Som belysande exempel tar hon upp ämnesspecifika spår som kan gå igenom hela museet. En person med ett särskilt intresse för Darwin kan då få en audioguidad visning på det ämnet.²³²

6.8.6 Ramfaciliteter

Alla museerna har en restaurang vilket bidrar till deras status som besöksmål. Wahlquist anser att restaurangen är betydande för museet då dagens besökare vill inta sitt museibesök med möjlighet till förtäring. Dessutom fyller restaurangen en viktig funktion, då det enligt honom råder brist på sittplatser på de flesta museer.²³³ På Nordiska museet användes restaurangen då de anordnade tedans med efterföljande servering av afternoon tea med scones och marmelad.²³⁴ Fredriksson delar med sig av idéer för hur Naturhistoriska Riksmuseet ska kunna använda sig av den nyligen renoverade restaurangen för att locka nya besöksgrupper. Hon tänker sig att de ska anordna en singelkväll på Cosmonova följt av en middag på restaurangen. Att hitta på sådana aktiviteter som traditionellt inte förknippas med museiverksamhet är något hon anser att museet kan bli bättre på.²³⁵

²²⁸ Intervju med Klas Rabe, 090505

²²⁹ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

²³⁰ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

²³¹ Historiska museets Årsredovisning 2008, s. 7

²³² Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

²³³ Intervju med Håkan Wahlquist, 090506

²³⁴ Nordiska museet Årsredovisning, 2008, s.26

²³⁵ Intervju med Rebecca Fredriksson, 090428

7. Analys

Detta avsnitt grundar sig i ett turistiskt perspektiv. I två delar återges vår syn på museer och den verksamhet som besöksmål de bedriver. Den första delen "Demokratisering" för en diskussion kring processen mot ett postmodernistiskt synsätt och den avslutande delen "Besöksmål idag - framtid" redogör för museer som besöksmål och framtida utvecklingsmöjligheter.

7.1 Inledning

Utgångspunkten i denna uppsats är som tidigare nämnts ett hermeneutiskt synsätt. Det är i den empiriska delen tydligt att museer som institution ej kan ses som en homogen grupp. Inom varje museum finns personal som alla har sin individuella förförståelse och sin egen bild av hur museets uppdrag och den verksamhet de bedriver bör tolkas. Deras ideal och deras individuella historiesyn varierar ibland kraftigt medan det samtidigt inom vissa områden kan finnas stora likheter. Det är tydligt att det ofta i intervjuerna är spekulationer och personliga åsikter eller reflektioner som nämns. I årsredovisningarna är det museets högsta ledning som ger sina synpunkter och sin bild av verksamheten. Analysen baseras på de tolkningar som museipersonalen gjort av museets uppdrag och dess verksamhet. De har även gett sina tolkningar av vad det är besökarna vill ha och hur de relaterar till det som visas och genomförs på museerna. Ur ett metodiskt perspektiv är det viktigt att komma ihåg att vi sedan gör vår egen tolkning av det empiriska materialet utifrån vår egen förförståelse.

7.2 Demokratisering

Som en del i en pågående demokratiseringsprocess, vilket skiftningen mot Foucaults postmodernism kan tolkas som, har besökarna blivit allt mer involverade då det handlar om att tolka och visa det förflutna. Besökarna får fungera som referensgrupper då museerna vill diskutera nya idéer och få konstruktiv kritik som kan leda till förbättring. På så sätt lämnar museet lite av den makt de som institution har och bidrar till en ökad demokratisering av rätten till att tolka det förflutna. Rabe menar att dagens besökare är vana vid att få tänka och tolka själva och att de förväntar sig det. Detta påstående strider mot tidigare forskning där Hansen menar att det uppstår ett problem då museipersonalen försöker engagera besökarna till att reflektera själva kring utställningarna. Han menar att detta är ett synsätt som vuxit fram hos museipersonalen men ännu inte finns hos besökarna. Besökarna förväntar sig att föremålen och företeelserna på museerna ska vara tolkade för dem. Detta har att göra med att väldigt många anser att museer har ett högt sanningsvärde. På grund av detta bedömer både Wahlquist och Rabe att det är viktigt att i utställningarna visa att det finns mer än bara ett perspektiv för tolkning av de utställda föremålen. Denna diskussion om hur museer allt mer försöker att förnya sig och visa en mer öppen historiesyn kan kopplas till Foucault. Han menar att museer allt mer gått från de upplysningsideal där de ansett sig visa sanningen till en mer postmodernistisk syn där de motsätter sig att det finns någon given sanning utan vill få besökare att själva skapa sig sin egen sanning. Det är tydligt att de undersökta museerna allt mer försöker att lämna sitt förflutna och öppna sig för flera tolkningar och flera sanningar.

Till skillnad från Rabe och Wahlquist menar Fredriksson att problemet med olika tolkningsperspektiv ej uppstår på Naturhistoriska Riksmuseet då de presenterar den senaste forskningen som är sanningen så länge man tror på forskning. Detta synsätt anser vi vara

något förenklat då det även inom forskningen finns många olika synsätt och tolkningar. Då Naturhistoriska Riksmuseet bygger sina utställningar sker samtidigt en selektiv process där de bestämmer vilken forskningssyn som ska presenteras som sanning för deras besökare. Samtidigt som de bestämmer sig för att visa vissa tar de även avstånd från att visa andra.

Samtidigt som museer uppmuntrar människor till att tänka och själva forma sina åsikter, vilket stärks av alla de intervjuades önskan om att museer ej ska ta ställning i debatter utan alltid presentera två olika perspektiv, så visar museerna att de i vissa frågor önskar påverka besökarna till vissa åsikter eller ett visst beteende som museerna anser är demokratiskt korrekt. Rabe menar att samtidigt som besökarna vill tänka själva så finns det hos dem en uppfattning att när museet säger något är det fakta, och museet kan inte släppa detta helt för då raseras grunden för museets existens. Han menar vidare att då museet står på en demokratisk grund bör de ta ställning för frågor som rör jämställdhet och driva dessa framåt. Att museer bör verka för att driva demokrati framåt är självklart. Dock uppstår ett problem rörande vad som anses föra demokrati framåt. Rabe menar att det ej är befogat för museet att ta ställning i frågor som rör exempelvis bensinpriser medan Naturhistoriska Riksmuseet önskar påverka sina besökare i utställningen *Uppdrag KLIMAT!*. Båda dessa ämnen kan tolkas till att handla om miljön. Enligt Rabe är detta en fråga som det inte är accepterat för museet att ta ställning till, medan Fredriksson och Naturhistoriska Riksmuseet uppenbarligen anser att det är det. Det blir i och med detta tydligt att gränsen för vad som anses vara frågor som stödjer den demokratiska grunden inte alltid är uppenbara och att museerna själva till viss del har ett eget definitionsutrymme. Det visar även att museerna önskar ha kvar en del av de upplysningsideal som Foucault diskuterar då de fortfarande i vissa frågor anser sig stå för den ”rätta” synen och vill upplysa och påverka sina besökare till att dela den. Foucault menar att museer hela tiden måste ha dessa upplysningsideal i bakgrunden som grund för sin egen existens men också som en grund för intern kritik.

Museer har tidigare enligt Foucault under den tid de sympatiserade med upplysningens ideal varit ett uttryck för statlig makt med bilden av att de visade den rätta historien. Den nu pågående övergången till ett mer postmodernistiskt museum handlar till stor del om att ge människor rätten till sin historia då mycket, enligt Hooper-Greenhill, har figurerat kring att lyfta fram och visa olika kulturer och samhällsbilder. Många föremål har kommit till Sverige på sätt som idag betraktas som orättfärdiga, men som skedde under en tid då de demokratiska värderingarna och samhället såg annorlunda ut. Museerna har de senaste åren i stor utsträckning börjat repatriera föremål och människobarn till de folkgrupper i världen som anses ha rätt att göra anspråk på dem. Då museerna idag erkänner ett förtryck mot folkgrupper och påpekar att de haft en felaktig historiebild kan det ses som ett ytterligare steg mot en ökad demokratisering. För att ytterligare demokratisera museets utställningar anser Rabe att det är bra att använda sig av referensgrupper då utställningarna tar upp och visar minoritetsgrupper och låta dem ge sin syn på sig själva och sin kultur. Detta motsätter sig Wahlquist som tvärtom anser att det är odemokratiskt att enbart låta några få individer få komma till tals och ge sin syn. Han anser att det är bättre att vara tydlig med att museet i utställningen försökt tolka en folkgrupp och att det är deras syn på dem, ej folkgruppens syn på sig själva. Att enbart låta en, eller några få personer ur en folkgrupp komma till tals är odemokratiskt, men man kan komma runt detta problem genom att, som Nordiska museet gör, låta fler ur en folkgrupp komma till tals, inte för att ge den rätta bilden av en folkgrupp utan för att tillföra fler perspektiv till den bild museet visar. Argumenten ovan visar att Wahlquist anser att museet har företräde att tala så länge de är noga med att visa att det är de som tolkar något. Med detta får museet en maktposition som kan kopplas till upplysningens ideal. Rabes synsätt lutar mer åt det postmodernistiska, och Nordiska museet kan i och med detta liknas vid det

postmodernistiska museum Hooper-Greenhill målar upp där fler röster får komma till tals. Att en intendent med ansvar för denna typ av problematik anställdes av Nordiska museet visar att de är införstådda med svårigheterna involverade i denna typ av diskussion, men att de använder sina upplysningsideal för intern kritik, vilket vi anser är en fördelaktig utveckling då detta leder till en utökad debatt.

Mycket tyder på att museer i framtiden kommer att genomgå en ökad centralisering vilket vi anser är negativt då det leder till att det blir färre museer och med detta färre perspektiv och färre delar av vårt kulturarv som visas. Vi är rädda att den mångfald av historiesyner och inriktningar i historien som idag finns kommer att inskränkas. Det finns även en risk att museerna, precis som Wahlquist påpekar blir allt mer hierarkiserade vilket leder till ett ökat avstånd mellan besökare och beslutsfattare. Detta tror vi kan vara ett steg tillbaka i den demokratiseringsprocess vi ser sker idag.

7.2.1 Tolkningsföretråde

Enligt Rabe undergår museerna en process där deras tidigare tolkningsföretråde är under uppluckring. Då tolkningsföreträdet enligt Hansen är det som ligger till grund för museer som politisk institution är det rimligt att anta att museer rör sig bort från sin roll som politisk institution och därmed att självbilden förändras. Foucault talar om människors ökade tolkningsföretråde i samband med ett avståndstagande från en given sanning. Diskussionen om tolkningsföretråde har dock fler vinklar än vad som först tycks vara synligt. Rabe anser att museer, trots att de i vissa utställningar ger betraktaren företråde, inte helt kan frångå det tolkningsföretråde de har på grund av sin ställning som kunskapsinstitutioner och anser att museets grund i och med en sådan förändring skulle raderas. Rabes ståndpunkt stämmer väl överens med Foucaults argument om att tolkningsföreträdet är ett nödvändigt ont för att museer som institution ska kunna leva vidare. Om de ifrånsäger sig sitt nuvarande tolkningsföretråde kan de inte längre fungera som en kunskapsinstitution. Mot bakgrund av detta kan vidare diskuteras kring Wahlquists och Fredrikssons ståndpunkter som trots att de inte håller med om ovanstående argument inte heller stödjer varandra. Fredriksson ser inte tolkningsföretråde som en del av Naturhistoriska Riksmuseets verksamhet eftersom det enligt henne inte ingår en tolkning i det fakta som kommer ur vad vetenskapen vet idag. Wahlquist däremot bortser inte från problemet med tolkning men anser inte att museet har företråde. Dock motsäger han i viss mån sig själv då han anser sig ha rätt att korrigera felaktiga tolkningar av besökare med hänvisning till sin kunskapsställning.

7.2.2 Kategorisering

Under senare delen av 1900-talet har mycket av museers verksamhet utsatts för en kritisk granskning där många forskare menar att museer genom utställning och tolkning av föremål skapar kulturarv, vilket skiftar beroende av vem som ställer ut föremålen och i vilken kontext de placeras i. Museers verksamhet har som del i dessa diskussioner kretsat kring revidering, en omtolkning av det förflutna, då de gått från en enhetlig historiesyn till en mer öppen sådan, där tolkning och vikten att visa flera olika perspektiv blivit centralt. Foucault menar att museer främst kan ses utifrån kategoriseringen av föremål som skapar en bestämd förståelse av det utställda. I denna kategorisering finns också, enligt Foucault, en bakomliggande maktasymmetri som under postmodernismen nu ifrågasätts. Kategoriseringen av föremål är dock beroende av vår kulturella kontext vilket Rabe syftar till då han beskriver Nordiska museets tidigare tillvägagångssätt vid arkivering av insamlade föremål. Däremot kan museer

enligt Rabe, Wahlquist och Fredriksson utöva självkritik av sitt förflutna och därigenom omkonstruera sin självbild och museiredovisningen såsom Rabe påpekar skett på Nordiska museet. Detta stämmer överens med Hansen som säger att kulturarvet är i ständig förändring och att det inte bör ses som en fast materia. Detta meningsskapande och tolkande som rör sig mellan nutid och dåtid, där utgångspunkten är den självkritik som driver utvärderingen av museernas förflutna, är samtidigt begränsad i hermeneutisk mening av den förståelse som aktörerna har.

7.3 Besöksmål idag - framtid

Begreppet museum kan enligt Fredriksson verka avskräckande för besökare då det kopplas ihop med kunskap. Enligt Barbara Kirschenblatt Gimblett står museer idag inför en omvandling då de måste stå sig i konkurrensen från otaliga andra turistattraktioner. Den tradition och de ideal de länge haft av förmedlande av historia håller på att ändras och luckras upp då fokus på upplevelser blir allt viktigare. Museerna har idag redan ett unikt koncept, att bevara och förmedla vårt gemensamma kulturarv, som de bygger vidare på för att bli en attraktivare turistattraktion. Detta kan kopplas till Kirschenblatt Gimbletts vidare diskussion om att museer står inför en identitetskris och tvingas möta förväntningar från olika håll. För att möta dessa förväntningar krävs det att upplevelserummet har ramattraktioner som förhöjer platsen som en turistdestination. Museerna har i en större utsträckning börjat använda de faciliteter de redan har för att koppla dem till evenemang som kan locka besökare. På så sätt kan Nordiska museet bjuda in till tedans på museet med servering i restaurangen, medan Naturhistoriska Riksmuseet funderar på att ta detta ett steg längre och anordna singelkväll med Cosmonovabesök och efterföljande middag i restaurangen. Naturhistoriska Riksmuseet uttrycker vidare en önskan om konferensverksamhet, något som redan finns på bland annat Etnografiska museet. Fördelen med en sådan verksamhet skulle kunna visa sig i ett utökat idé och kunskapsutbyte mellan museerna och externa parter och berika museerna samtidigt som de externa parterna skulle få mer kunskap om museet och förhoppningsvis ta med familj och vänner vid kommande besök.

Det är i vårt empiriska material uppenbart att återinförandet av entréavgiften fått negativa konsekvenser för museer. Beslutet är ett politiskt sådant och därför delvis utanför museernas egen påverkansfär. Rabe såväl som Wahlquist anser dock att diskussionen kring fri entré inte har ett rättvist perspektiv och båda två hoppas att debatten ska komma i nytt ljus och leda till att fri entré återinförs. Detta anser vi skulle hjälpa museerna att stå sig i den hårdnande konkurrensen som nämns ovan. Ames tar i sin diskussion upp negativa konsekvenser som kan bli ett resultat av ett hårdare finansiellt klimat för museerna varav ett steg mot konservatism är ett sådant. Våra undersökta museer använder sig av externa samarbeten och investerare som en konsekvens av den svenska ekonomiska situationen och Fredriksson spår att sponsoravtalen kommer att öka på grund av ett hårdare ekonomiskt klimat. Vi anser att externa samarbeten liknande de konstnärliga samarbetena diskuterade i empirin, exempelvis uppsättningen av en pjäs, kan förändra besökarnas ovan nämnda syn på begreppet museum. Detta ställningstagande för sponsring kan dock ses som legitimt om det sker utan påverkan på museernas objektivitet, vilket överensstämmer med Fredriksson och övriga intervjupersoners ståndpunkter.

Att museerna är belägna i eller relativt nära Stockholm City gör att de har många potentiella besökare. Trots det menar både Rabe och Wahlquist att museerna ej har så många turister som besöker dem. Rabes tanke om att ha en liten utställning utanför museet för att locka in den

ström av potentiella besökare som promenerar på Djurgården, och Historiska museets utställning på Arlanda, tror vi är bra sätt att upplysa människor om att museerna finns. Wahlquist anser att Etnografiska museet ej besöks av så många turister som borde vara möjligt, men då de nästan uteslutande enbart har informationen på svenska anser vi att det blir svårt för dem att locka internationella besökare. En lösning kan vara de flerspråkiga audioguiderna som de snart ska införskaffa.

7.3.1 En ökad upplevelse

I sin diskussion om museer som allt mer postmodernistiska anser Hooper-Greenhill att internet blir ett allt viktigare sätt för museer att nå ut till sina besökare. Det är i vår undersökning tydligt att användningen av internet ökat och att allt tyder på en fortsatt ökning. Att göra samlingarna tillgängliga på internet tror Fredriksson och Wahlquist leder till ökade besöksiffror. Rabe konstaterar att det redan skett en ökning för Nordiska museet efter en ökad digitalisering. Att digitalisera föremål och på så sätt ge fler möjlighet att se dem kan ses som ett sätt för museerna att ge ett mervärde till besökarna, vilket är väldigt viktigt vid upplevelser för att utmärka sig i konkurrensen. För att ytterligare förbättra upplevelsen tror vi att själva upplevelserummet bör utvecklas. Om museerna blir bättre på att informera om var de olika utställningarna finns och att det finns audioguidar att låna tror vi att museibesöket skulle bli mer minnesvärt för många. Från museernas sida är detta små investeringar som kan ge mycket tillbaka i form av nöjdare besökare. Allt som allt handlar det om små förbättringar varpå exempelvis utökad användning av, ljud, ljus och ljussättning på kreativa sätt och interaktiva inslag i utställningsrummen kan skapa ökad tillfredsställelse och deltagande. Att komplettera tillgången av de nuvarande audioguiderna med mp3-filer som är nedladdningsbara till mobiltelefoner och Ipods, vilket Historiska museet och Naturhistoriska Riksmuseet har infört skulle, ytterligare öka användartillgängligheten för besökarna.

För att ge en starkare upplevelse skriver Hooper-Greenhill om vikten av att använda sig av flera sinnen, såsom smak och lukt. Museer har tidigare mest använt sig av synen men använder sig idag även mycket av hörsel genom guidade visningar och audioguidar, där förutom en berättarröst stämmingsfulla ljud kan läggas till. Vi anser dock att museerna inte lyckats med att tilltala övriga sinnen, vilket vi tror skulle öka upplevelsen för många då dagens besökare förväntar sig något utöver det vanliga. Vi kan se en liten användning av smak genom vissa festivaler såsom *Chokladfestivalen* på Nordiska museet och *Brödfestivalen* på Historiska museet. Detta är något vi tror kommer att öka då vi ser att museerna hela tiden söker sätt för att förnya sig. Fredriksson påpekar att museer ligger lite efter andra branscher gällande detta och att det är möjligt att de börjar använda sig mer av exempelvis doft men att det finns begränsningar i hur känsel kan inkluderas på grund av föremålets ömtålighet. Vi tror att involverandet av dofter i exempelvis utställningar är ett steg som museer bör ta. Doftsinnen påverkar oss människor starkt och kan på så sätt göra att det blir lättare att relatera till det utställda. Dock är vi medvetna om den problematik som kan finnas kring detta exempelvis allergier eller en känsla av manipulation, vilket leder till att tekniken bör testas i utställningar för att se effekten innan den antas.

Den kommande utställningen *Tvättstugan* på Nordiska museet innebär ett ökat deltagande från besökarnas sida och kan vara en del av en lösning för att både engagera fler sinnen och att skapa mervärde. Eftersom besökaren kommer förväntas ta del av utställningens budskap inte bara genom talad eller skriven text utan även genom utställningens utformning och därmed aktiverande av hela kroppens receptorer. Utställningen kopplar också till besökarnas

vardag och förförståelsen är därmed inkluderad och blir till ett verktyg för en fördjupad upplevelse.

7.3.2 Inspiration utifrån

Inom flera samhällsområden har det sedan en längre tid tillbaka lånats in idéer över disciplingränserna. Idag tycker vi oss se att museer alltmer frångår den äldre museitraditionen och får idéer till verksamhetens utveckling externt. Filmbranschen tycks vara ett av de områden som museipersonal idag vänder sina blickar mot. Naturhistoriska Riksmuseets *En natt på museet* verkar vara inspirerad av temat till filmen *A Night at the museum*, där Ben Stiller får se ett museums utställningar vakna till liv under en natt.²³⁶ Fredriksson påpekar också att de tittar på utvecklingen av nya medier och att Dream Hack kan bli en framtida samarbetspartner. Naturhistoriska Riksmuseet och Historiska museet har vidare använts sig av konstnärer i utvecklandet av sin besöksverksamhet. Vi tror att detta kan hjälpa människor att se museer som en naturlig upplevelseattraktion och att de konstnärliga inslagen förhöjer upplevelsen och förnyar museerna, och således tar museerna än längre bort från de institutioner baserade på upplysningstidens ideal de tidigare representerat och än närmre det postmodernistiska museet som Hooper-Greenhill beskriver.

Museernas programverksamhet kan också kopplas till Hooper-Greenhills postmodernistiska museum där alla sinnen aktiveras såväl som till Kirschenblatt Gimblett och hennes konstaterande om att museer behöver finna nya sätt för att nå ut till besökare. Programverksamheten kan vidare ses som en förändring av museers sätt att öka historieintresset i samhället, och genom att de attraherar museiovana besökare når museer nu ut till fler, vilket i förlängningen kan kopplas till den ovan diskuterade demokratiseringsprocessen. Det är enligt museerna själva önskvärt att utöka programverksamheten och ett av de nämnda exemplen är museer med en arenafunktion, vilket både tas upp av Rabe och Fredriksson. Arenafunktionen innebär för museerna en okontrollerbarhet av de avsända budskapen. Genom detta kan museerna göra fler röster hörda vilket går i linje med Foucaults resonemang.

7.3.3 Berättelser

Det är i vår undersökning tydligt att personalen vid museerna ser en svårighet i att utforma utställningens texter på ett sätt som passar alla. Enligt forskningen stannar museibesökare kort tid på samma ställe och undviker att ta del av informationstexterna som ger en kunskap om det utställda bortom det rent visuella. Detta leder till ett ifrågasättande av hur effektiva museer är som kunskapsförmedlare, då även våra observationer visade att få besökare tar sig tid att läsa texterna i en del texitrika utställningar. Då alla människor utgår från sin egen förförståelse och en del grupper önskar en fördjupning i form av längre texter anser vi inte att texterna bör förkortas eller tas bort, utan snarare kompletteras med andra förmedlingssätt. Rabe ser en ökad användning för berättelser då han tror att det kommer att ske en motreaktion till den snabbt förändringsbenägna verklighet vi lever i, och att det i och med den skapas ett utökat behov av stillsamma miljöer och berättelser. Idag fungerar berättelser, enligt honom, som ett förmedlingsverktyg av kunskap och används främst för de yngre målgrupperna. Vi tror att Rabe har rätt i sitt antagande och att berättelser kommer att öka i betydelse även för äldre målgrupper. Enligt Mossberg och Nissen Johansen underlättas och effektiviseras

²³⁶ <http://www.imdb.com/title/tt0477347/> - 090520

kommunikation genom den förankring i objekt, symboler eller personer som storytelling medför. Med detta som argument tror vi att berättelser eller utformning av utställningar som historier kan skapa mervärde och är ett verktyg museer bör använda sig mer av även till äldre målgrupper. Användandet av berättelser kan ytterligare fungera som ett sätt att komma ifrån den problematik som uppstår då en utställning ska skapas för att passa alla besökare, vilket vi anser vara svårt då det, precis som Rabe påpekar, finns risk för att den inte tilltalar någon. Berättelser tror vi är lättare att forma och ändra om så att de tilltalar olika målgruppers behov.

I framtiden tror vi att besökarna blir mer integrerade i museiutställningarna genom att museerna i större utsträckning kommer att visa enskilda individers historia och sedan koppla detta till ett större samhällsperspektiv, vilket är något som Rabe spår kommer att ske. Detta kan leda till att fler besökare lättare kan relatera till utställningarna då enskilda individers personliga tolkningar av en samhällsutveckling kan medföra att det blir lättare att ta till sig händelser som annars kan upplevas som abstrakta. Fler sätt att engagera besökarna i utställningarna är genom de individanpassningar som genomförs och planeras på museerna, exempelvis genom de individuella utställningsspår som Naturhistoriska Riksmuseet vill införa. Precis som Kirschenblatt Gimblett anser vi att morgondagens museer kommer att bli allt mer individanpassade och sträva efter att tilltala hela familjen. Vi tror att det är något som kommer att krävas av museerna då individualismen och personliga önskemål enligt oss är en viktig faktor för att attrahera besökare.

7.3.3.1 Storyline

Ett problem museer brottas med idag är konkurrensen med övriga upplevelsecentra, vilket Kirschenblatt Gimblett tar upp till diskussion, och uppgiften att engagera besökarna är ett synligt och genomgående tema i vårt empiriska material. Museerna har märkt att besökare upplever en svårighet i att tolka och relatera till den historia som ställs ut. Detta kan delvis bero på att besökarna har svårt att knyta an sin förförståelse och på så sätt relatera till de utställda föremålen. En av de nya metoderna som prövas är storyline, som kan ses som en förlängning av storytelling och som utgår från besökarnas förförståelse som sedan kunskapsprocessen bygger vidare på. Rabe uttrycker metodens fördelar och ramberättelsens positiva inverkan för förståelse av det förflutna. Historiska museet tycks också ha uppfattningen att historieintresset fördjupas om historien som visas kan relateras till besökarnas nuvarande livssituationer. Utställningen *Forntider* där frågor om besökarnas egna liv fungerar som en inledning till en resa bakåt i tiden och till museers verksamhet har klara kopplingar till den storylinemetodik Rabe talar om och till det ökade engagerandet av besökarnas egna röster som Foucault diskuterar. Sinclair anser att budskap bäst förmedlas genom berättelser och sker förmedlandet dessutom verbalt förstärks det ytterligare, något som ger storyline som metod stora fördelar. Enligt Rabe finns det också en efterfrågan på berättelser och vi kan anta att detta hänger ihop med det storylinemetodiken har lyckats fånga, nämligen en förmåga att relatera till människors egna liv och historia. Berättelser bland annat genom storytelling kommer trots detta troligtvis inte att bli en dominerande metod på museer eftersom den enligt Fredriksson är beroende av utställningens tema och därmed inte universell. Nordiska museets sätt att arbeta med storyline kan vi anta vara relativt dyrt då guidade visningar enligt Fredriksson är kostsamma. Detta skapar begränsningar i användningen varpå utveckling av metoden är önskvärt då det kan leda till resurseffektivisering. Vi ser två möjligheter till detta, dels framtida utvecklingsmöjligheter via Skype som Rabe diskuterar, och dels en metodik liknande storyline, som Historiska museet använder sig av. Där krävs det ingen personal som för diskussion med besökarna, vilket sparar in på kostnader. Dock blir inte diskussionen och upplevelsen lika fördjupad som i den

ursprungliga storylinemetodiken. Fördelen med Historiska museets metod är att den är tillämpbart på de flesta utställningar och att den skapar en relation mellan det utställda och besökarens egen livsvärld.

8. Slutsatser

Med vår uppsats ville vi undersöka hur museer genom förmedlandet av historia formar sin verksamhet som besöksmål. För att få svar på detta ställde vi oss frågorna:

- Hur verkar museerna för att levandegöra och tolka historia?
- Vad har museerna för framtid?

Genom vår användning av Lords tolkning av Foucault ser vi att museerna har möjlighet att använda sin tidigare bakgrund som institutioner byggda på upplysningstidens ideal till att föra en intern kritik och på så sätt utvecklas och se över sitt sätt att levandegöra historia. Det är tydligt att museer antagit ett postmodernistiskt synsätt. Samtidigt ser vi en ovilja i att helt släppa det kunskapsföreträde de som institution har. Paradoxen blir att besökare förväntas att tänka själva och dra sina egna slutsatser samtidigt som museipersonalen i vissa frågor anser sig ha den rätta tolkningen som de vill att besökarna ska anamma. Som ett resultat av strävan mot postmodernismen har museerna i stor utsträckning ändrat om sin historieredovisning genom att exempelvis kategorisera föremål efter vår tids värderingar. Det finns inget rätt eller fel sätt att kategorisera och visa föremål då detta speglar vår samtid och ingen innehar förmågan att till fullo problematisera den kulturella kontext vi lever i. Dock bör utövandet av självkritik genomsyra hela verksamheten och en ökad dialog med personer utanför verksamheten är ett steg i den riktningen tillsammans med ett ständigt ifrågasättande.

Stegen museerna tar mot att bli mer upplevelseorienterade är viktigt för deras ställning som besöksmål då dagens såväl som framtidens besökare kräver interaktiva och individuella upplevelser. Museerna är oroliga för ett ifrågasättande av deras trovärdighet, vilket inte är en given konsekvens av mer upplevelseorienterad verksamhet. Det är snarare en avsaknad av kunskap inom upplevelseområdet som är problemet. Här är det befogat att tillsätta en tjänst eller samarbeta med externa partners. Museer bör ta vara på sin unicitet då denna ger dem en egen nisch. De måste finna en balans mellan upplevelser och kunskap då den ena inte utesluter den andra. Museer ska glädja samtidigt som de ska ge kunskap och väcka tankar och funderingar, vilket särskiljer dem i konkurrensen med andra institutioner som förmedlar upplevelser.

Sett till hur länge museerna levt med upplysningstidens ideal är postmodernismen en ny period för dem som institution. Museerna prövar fortfarande olika sätt att integrera besökare i verksamheten och det finns inte längre lika tydliga regler att luta sig mot som tidigare. Men förbättringar sker och vi anser att utvecklingen är till fördel för dem som besöksmål och en nödvändig anpassning till vår samtid.

Referenser

Litteratur

Ames, Michael M., *Cannibal tours and glass boxes: the anthropology of museums*, 2. ed., Univ. of British Columbia Press, Vancouver, 1992

Cameron, Fiona: "Beyond Surface Representations: Museums, Edgy Topics, Civic Responsibilities and Modes of Engagement", i *Open Museum Journal*, vol 8, 2006

Dalen, Monica: *Intervju som metod*, Malmö: Gleerup, 2008

Davies, Charlotte Aull: *Reflexive ethnography: a guide to researching selves and others*, Routledge: London, 1999

Dilthey, Wilhelm: "The rise of hermeneutics", i Connerton, Paul (red.), *Critical sociology: selected readings*, Harmondsworth, 104-116, 1976

Ehn, Billy: *Museendet*, Stockholm: Carlsson, 1986

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena: *Metodpraktikan*, Stockholm: Nordstedts Juridik, 2007

E. S, Kaplan, Flora: "Exhibitions as communicative media", i Hooper-Greenhill, Eilean (red), *Museum, media, message*: Routledge, London, 37-58, 2002

Fahy, Anne: "New technologies for museum communication", i Hooper-Greenhill, Eilean (red), *Museum, media, message*: Routledge, London, 82-96, 2002

Fransén, Agneta: "På fältet: att få tillträde och bli accepterad", i Olofsson, Gunnar (red.), *Samhällsvetenskapens hantverk*: Lund, 47-73, 2005

Gadamer, Hans-Georg: The historicity of understanding, i Connerton, Paul (red.), *Critical sociology: selected readings*, Harmondsworth, 117-133, 1976

Gilje, Nils & Grimen, Harald, *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, 2. uppl., Daidalos, Göteborg, 2006

Goulding, Christina: "Presentation and interpretation", i Leask, Anna & Yeoman, Ian (red.), *Heritage visitor attractions: an operations management perspective*. London: Continuum, 54-68, 1999

Hansen, Kjell: "Kulturarvspolitik och museiutställningar", i *Nordisk museologi.*, 61-75, 2005

- Hooper-Greenhill, Eilean: *Museums and the interpretation of visual culture*, Routledge, London, 2000
- Hooper-Greenhill, Eilean, *Museums and the shaping of knowledge*, Routledge, London, 1992
- Hooper-Greenhill, Eilean (red.), *Museum, media, message*, Routledge, London, 2002
- Kavanagh, Gaynor, "Museums in partnerships", i Hooper-Greenhill, Eilean (red), *Museum, media, message*: Routledge, London, 124-134, 2002
- Kelly, L: "Museums as Sources of Information and Learning: The Decision-Making Process", i *Open Museum Journal*, vol. 8, 2006
- Kirschenblatt-Gimblett, Barbara: *Destination Culture: Tourism, Museums and Heritage* Berkeley: University of California Press, 1998
- Kräutler, Hadwig: "Observations on semiotic aspects in the museum work of Otto Neurath: reflections on the "Bildpädagogische Schriften" (writings on visual education)", i Hooper-Greenhill, Eilean (red), *Museum, media, message*: Routledge, London, 59-71, 2002
- Kvale, Steinar: *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur, 1997
- Lord, Beth: "Foucault's museum: difference, representation, and genealogy", i *Museum and Society*, vol. 4, nr.1, 1-14, 2006
- Maroević, Ivo: "The museum message: between the document and information", i Hooper-Greenhill, Eilean (red), *Museum, media, message*: Routledge, London, 24-36, 2002
- Mossberg, Lena, *Att skapa upplevelser: från OK till WOW!* Studentlitteratur, Lund, 2003
- Mossberg, Lena och Nissen Johansen, Erik, *Storytelling: marknadsföring i upplevelseindustrin*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2006
- Riksantikvarieämbetet, *Towards future heritage management [Elektronisk resurs] : the Swedish National Heritage Board's Environmental scanning report*, Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2006 (<http://www.raa.se/publicerat/9789172094581.pdf>)
- Serrell, Beverly: *Exhibit labels: an interpretive approach*, AltaMira, Walnut Creek, Calif., 1996
- Sinclair, Joanna: "The impact of stories", i *The electronical journal of knowledge management*, vol. 3, nr.1. 53-64, 2005 (www.ejkm.com)
- Skalin, Lars-Åke: "Narratologi - studiet av berättandets principer", i Staffan Bergsten (red), *Litteraturvetenskap- en inledning*: Studentlitteratur, Lund, 2002

2009

Sparacino, Flavia: "Museum Intelligence: Using Interactive Technologies For Effective Communication And Storytelling In The Puccini Set Designer Exhibit", i Proceedings of ICHIM 2004, Berlin, Germany, August 31-September 2nd, 2004

Wallace, Mike: "Changing media, changing messages", i Hooper-Greenhill, Eilean (red), *Museum, media, message*: Routledge, London, 107-123, 2002

Otryckta källor

<http://www.dreamhack.se//facts.php?id=8> - 090511

<http://www.etnografiska.se/smvk/jsp/polopoly.jsp?d=1659> -090513

<http://www.etnografiska.se/smvk/jsp/polopoly.jsp?d=1801> -090513

<http://www.historiska.se/besokmuseet/> - 090512

<http://www.historiska.se/besokmuseet/Audioguiden/> - 090518

<http://www.historiska.se/besokmuseet/entreavgifter/> - 090513

<http://www.historiska.se/press/pressmeddelanden/Pressarkiv-2008/Brodfestival-pa-Historiska-museet/> - 090508

Historiska museets Årsredovisning 2008

http://www.shmm.se/Documents/VP_AR_Bud/SHMM_AR_2008.pdf - 090325

International Council of Museums <http://icom.museum/definition.html> - 090422

<http://www.imdb.com/title/tt0477347/> - 090520

Nationalencyklopedin <http://www.ne.se.till.biblextern.sh.se/lang/narrativ> - 090512

Nationalencyklopedin <http://www.ne.se.till.biblextern.sh.se/sok/repatriera?type=NE>-090521

Naturhistoriska Riksmuseets Årsredovisning 2008

http://www.nrm.se/download/18.42d44b9511f368fc8af80007322/version%C3%85R2008_webb.pdf - 090325

<http://www.nordiskamuseet.se/Publication.asp?publicationid=709&cat=143&catName=ommuseet&topmenu=143> - 090518

<http://www.nordiskamuseet.se/Publication.asp?publicationid=9864&topmenu=148> -090409

Nordiska museets Årsredovisning 2007

<http://www.nordiskamuseet.se/upload/documents/334.pdf> - 090206

Nordiska museets Årsredovisning 2008

<http://www.nordiskamuseet.se/upload/documents/401.pdf> - 090325

<http://www.sensingplaces.com/> - 090412

<http://www.smvk.se/smvk/jsp/polopoly.jsp?d=148&a=116> -090513

Statens museer för Världskulturs (smvk) Årsredovisning 2008

http://www.smvk.se/content/1/c4/01/47/AR_2008.pdf - 090328

Intervjuer

Etnografiska museet, intendent för Asienavdelningen, Håkan Wahlquist, 090506

Naturhistoriska Riksmuseet, kommunikationschef samt tillfällig chef för den publika avdelningen, Rebecca Fredriksson, 090428

Nordiska museet, chef för Utställningar samt förmedling, Klas Rabe, 090505

Observationer

Etnografiska museet, 090504

Historiska museet, 090402

Naturhistoriska Riksmuseet, 090401

Nordiska museet, 090311

Observationsmall

- Pris (går det att betala med kort etc)
- Bemötande
- Atmosfär: lukt, störningsfaktorer, stämning
- Får man någon översiktskarta?
- All skyltning: språk, information etc.
- Vilka språk finns att tillgå för audioguiderna?
- Finns det någon chans för besökarna att ge synpunkter, tex genom ett frågeformulär efter besöket?
- Vilka aktiviteter finns?
- Tillgänglighet? (funktionshindrade, lätt att hitta, pedagogiskt utformat)

Utställningar

- Vilka aspekter tas upp?
- Synliggörs olika åsikter och vem talar?
- Framgår det bakomliggande synsätt?
- Finns det kontroversiella drag i dem?
- På vilket sätt engageras besökaren?
- Är utställningarna startegiskt utformade?
- Vilka medier används?
- Redogörs det för källor? Både gällande föremålen och informationen.
- Framgår det varför utställningen hålls?

Intervjuguide, Naturhistoriska Riksmuseet

- **Presentation av studiens syfte:** Syftet med uppsatsen är att se hur museer genom förmedlandet av historia formar sin verksamhet som besöksmål.
- **Upplägg:** 3 teman, varav det första har fem huvudfrågor och tema två samt tre har tre huvudfrågor var.
- **Intervjulängd:** 55 minuter
- **Dokumentation:** Anteckningar
- **Genomförd:** 2009-04-28, kl: 10:00-10:55
- **Informant:** Rebecca Fredriksson, Kommunikationschef samt tillfällig chef för publika avdelningen

Tema: Storytelling

1. På vilket sätt anser Ni att ett budskap/information till besökarna förmedlas effektivast?
 - *Vad tror Ni det beror på?*
2. Arbetar Ni med Storytelling (berättandet av en historia)?
 - *Utgår detta från någon speciell metod eller teori?*
3. Hur byggs historien upp?
 - *Hur blir besökarna delaktiga i historien?*
 - *Krävs det verbal eller skriftlig kommunikation för att föra historien framåt? Hur går det till i annat fall?*
 - *Ni använder Er mycket av ljud såsom audioguider och högtalare vid montrarna. Tror Ni att det är skillnad på hur människor tar till sig skriven och verbal information? (guidade visningar i jämförelse med audioguider och som enskilt fenomen bl.a.)*
4. Vilka för- och nackdelar finns det vid användning av Storytelling?
5. Vad ser Ni för utvecklingsområden/brister i Er förmedlande/publika roll?

Tema: Utställningar

6. Ni vänder Er mycket mot skolklasser och har till stor del en ung publik, är det svårt att utforma utställningarna på en nivå som passar dem men samtidigt tilltalar vuxna besökare?
7. Då museum av många anses ha ett högt sanningsvärde har museers verksamhet problematiserats av många forskare. Är det önskvärt att göra besökarna medvetna om att det Ni visar är en syn på det förflutna/nutiden?
 - *Då ni väljer att visa sådant som tidigare varit fördolt, exempelvis homosexualitet i djurvärlden så som i utställningen Rainbow Animals, hur vet Ni då hur Ni ska tolka och visa det material Ni har?*
 - *Har Ni tolkningsföreträdare gällande Er syn eller överlåter Ni tolkningen till Era besökare?*
 - *Anser Ni att Ni visar och tar upp en självkritik i Era utställningar?*

8. I årsredovisningen står det att Ni genom att ”mer aktivt delta i miljöarbetet på ett starkare sätt kan påverka människor och därigenom bidra till en hållbar utveckling”. På vilket sätt får Ni använda Er roll som museum för att påverka människors handlingar och åsikter?

- *Bör museum, genom t.ex. utställningar, ta ställning i samhällsdebatten?*

Tema: Framtid

9. Sett till Ert museum som besöksmål, hur ser Ni på Er framtid?

- *Era största brister/utvecklingsområden?*
- *Era största styrkor?*

10. Ni arbetar aktivt för att tillgängliggöra samlingarna. Vad tror Ni att det kommer att ha för effekt? Sett till besökare samt Ert museum i framtiden.

- *Kommer samlingarnas tillgänglighet t.ex. göra att fler väljer att se på utställningar interaktivt, istället för att fysiskt besöka ett museum?*

11. Hur tror Ni att museibranschen kommer att utvecklas inom 10-20 år, sett till museer som besöksmål?

Intervjuguide, Nordiska museet

- **Presentation av studiens syfte:** Syftet med uppsatsen är att se hur museer genom förmedlandet av historia formar sin verksamhet som besöksmål.
- **Upplägg:** 3 teman, varav det första har fem huvudfrågor och tema två samt tre har tre huvudfrågor var.
- **Intervjulängd:** 80 minuter
- **Dokumentation:** Anteckningar
- **Genomförd:** 2009-05-05, kl: 11:00-12:20
- **Informant:** Klas Rabe, chef för avdelningen Utställningar och förmedling på Nordiska museet

Tema: Storytelling

1. På vilket sätt anser Ni att ett budskap/information till besökarna förmedlas effektivast?
 - *Vad tror Ni det beror på?*
2. Arbetar Ni med Storytelling (berättandet av en historia)?
 - *Utgår detta från någon speciell metod eller teori?*
3. Hur byggs historien upp?
 - *Hur blir besökarna delaktiga i historien?*
 - *Krävs det verbal eller skriftlig kommunikation för att föra historien framåt? Hur går det till i annat fall?*
 - *Ni använder Er mycket av ljud såsom audioguider och högtalare vid montrarna. Tror Ni att det är skillnad på hur människor tar till sig skriven och verbal information? (guidade visningar i jämförelse med audioguider och som enskilt fenomen bl.a.)*
4. Vilka för- och nackdelar finns det vid användning av Storytelling?
5. Vad ser Ni för utvecklingsområden/brister i Er förmedlande/publika roll?

Tema: Utställningar

6. Ser Ni en svårighet i att utforma utställningarna så att de passar olika målgrupper?
7. Då museum av många anses ha ett högt sanningsvärde har museers verksamhet problematiserats av många forskare. Är det önskvärt att göra besökarna medvetna om att det Ni visar är en syn på det förflutna?
 - *Er tidigare utställning "Megasamlaren" visade hur bakomliggande teorier avgör vad som ställs ut och på vilket sätt det visas. Denna utställning finns inte kvar. Är det önskvärt att t.ex. göra denna utställning till en stående utställning?*
 - *Ni arbetar aktivt för att lyfta fram minoritetsgrupper som tidigare varit i skymundan. Då ni väljer att visa sådant som tidigare varit fördolt, exempelvis HBTQ-rörelsen, hur vet ni då hur ni ska tolka det material Ni har?*
 - *Har Ni tolkningsföreträdare gällande Er syn eller överlåter Ni tolkningen till Era besökare?*
 - *Anser Ni att Ni visar och tar upp en självkritik i Era utställningar?*

2009

- *Då vi besökt Ert museum tycker vi att ni ofta visar mer välbeställda hem. Då ni tar upp olika boendeformer är de fattiga bostäderna relativt hela och rena. Varför har ni valt att visa just denna del av historien?*
- *Tror ni att detta påverkar era besökares historiesyn?*

8. På vilket sätt får Ni använda Er roll som museum för att påverka människors handlingar och åsikter?

- *Bör museum, genom t.ex. utställningar, ta ställning i samhällsdebatten?*

Tema: Framtid

9. Sett till Ert museum som besöksmål, hur ser Ni på Er framtid?

- *Era största brister/utvecklingsområden?*
- *Era största styrkor?*

10. Ni arbetar aktivt för att tillgängliggöra samlingarna. Vad tror Ni att det kommer att ha för effekt? Sett till besökare samt Ert museum i framtiden.

- *Kommer samlingarnas tillgänglighet t.ex. göra att fler väljer att se på utställningar interaktivt, istället för att fysiskt besöka ett museum?*

11. Hur tror Ni att museibranschen kommer att utvecklas inom 10-20 år, sett till museer som besöksmål?

Intervjuguide, Etnografiska museet

- **Presentation av studiens syfte:** Syftet med uppsatsen är att se hur museer genom förmedlandet av historia formar sin verksamhet som besöksmål.
- **Upplägg:** 3 teman, varav det första har fem huvudfrågor och tema två samt tre har tre huvudfrågor var.
- **Intervjulängd:** 80 minuter
- **Dokumentation:** Anteckningar
- **Genomförd:** 2009-05-06 14:00-15:20
- **Informant:** Håkan Wahlquist, intendent för Asienavdelningen på Etnografiska museet

Tema: Storytelling

1. På vilket sätt anser Ni att ett budskap/information till besökarna förmedlas effektivast?
 - *Vad tror Ni det beror på?*
2. Arbetar Ni med Storytelling (berättandet av en historia)?
 - *Utgår detta från någon speciell metod eller teori?*
3. Hur byggs historien upp?
 - *Hur blir besökarna delaktiga i historien?*
 - *Krävs det verbal eller skriftlig kommunikation för att föra historien framåt? Hur går det till i annat fall?*
 - *Tror Ni att det är skillnad på hur människor tar till sig skriven och verbal information? (guidade visningar i jämförelse med audioguidar och som enskilt fenomen bl.a.)*
4. Vilka för- och nackdelar finns det vid användning av Storytelling?
5. Vad ser Ni för utvecklingsområden/brister i Er förmedlande/publika roll?

Tema: Utställningar

6. Ni har satt som mål att öka antalet unga besökare. Ser Ni en svårighet i att utforma utställningarna så att de passar olika målgrupper?
7. Då museum av många anses ha ett högt sanningsvärde har museers verksamhet problematiserats av många forskare. Är det önskvärt att göra besökarna medvetna om att det Ni visar är en syn på det förflutna?
 - *Ni visar en bild av "Den andre". Finns det någon svårighet i att försöka tolka och ge en bild av en annan kultur?*
 - *Har Ni tolkningsföreträdare gällande Er syn eller överlåter Ni tolkningen till Era besökare?*
 - *Anser Ni att Ni visar och tar upp en självkritik i Era utställningar?*

8. . I er årsredovisning skriver ni följande ” Utställningen (Trafficking) bekräftar museers förmåga att påverka attityder och öka medvetenheten hos besökarna i viktiga samhällsfrågor. På vilket sätt får Ni använda Er roll som museum för att påverka människors handlingar och åsikter?

- *Bör museum, genom t.ex. utställningar, ta ställning i samhällsdebatten?*

Tema: Framtid

9. Sett till Ert museum som besöksmål, hur ser Ni på Er framtid?

- *Era största brister/utvecklingsområden?*
- *Era största styrkor?*

10. Ni arbetar aktivt för att tillgängliggöra samlingarna. Vad tror Ni att det kommer att ha för effekt? Sett till besökare samt Ert museum i framtiden.

- *Kommer samlingarnas tillgänglighet t.ex. göra att fler väljer att se på utställningar interaktivt, istället för att fysiskt besöka ett museum?*

11. Hur tror Ni att museibranschen kommer att utvecklas inom 10-20 år, sett till museer som besöksmål?